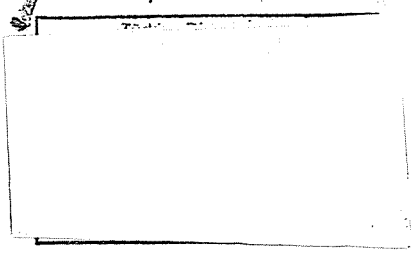

İSLAMİ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

**MİLLETLERARASI
TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE ŞİİLİK
SEMPOZYUMU**

(Tebliğler ve Müzakereler)

International Symposium on al-Shiism Throughout
History and Today

الندوة العلمية الدولية حول الشيعة

عبر التاريخ وفي يومنا

BU KİTAP

İSLAMİ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR

13 -15 Şubat 1993
13-15 February 1993

İSTANBUL

İLMİ NEŞRİYAT 11
İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
TARTIŞMALI İLMÎ TOPLANTILAR DİZİSİ 17

İLMİ NEŞRİYAT İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI TARTIŞMALI İLMÎ TOPLANTILAR DİZİSİ	
Yazar	Prof. Dr. İsmail Hakkı ÖZÜM
Yayıncı	İlmî Nesriyat İç ve Dış Ticaret A.Ş.

**Tebliğ ve Müzakerelerin Bilim ve Dil Bakımından Sorumluluğu
Konuşmacılara Aittir.**

Kâmilpaşa Sok. No: 7/1 Fatih/İST.- 34260
Tel: 631 74 32 - 523 54 57 Fax: 523 15 85

1. Baskı - 1993, İstanbul

Baskı: Polat Ofset ve Ambalaj San. Ltd. Şti.
501 62 56 - 57 Fax: 501 46 45

ŞİA'NIN KUR'AN İLİMLERİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Doç.Dr. Musa Kâzım YILMAZ

GİRİŞ:

Kur'an denince, Hz.Muhammed'e (s.a.v.) vahiyle gelen, arapça olan, muciz, kıraatıyla ibadet edilebilen ve günümüze kadar tevatürle nakledilmiş olan ilâhi kitap akla gelir. Kur'an'ın tevatürle günümüze kadar nakledilmiş olması, onun ziyade ve noksandan mahfuz olduğunu göstermekle birlikte, Kur'an'ın cem'i sırasında dışarda kaldığı iddia edilen ya da kıraatı neshe edilmiş olan bazı ayetlerle ilgili rivayetlerden söz edilmektedir. (Tefsir ve hadis kitaplarında bu tür rivayetlere yer verilmiş olması sonucu, "Kur'an'ın tahrif edildiği" yolunda bazı iddialar ortaya atılmış ve bu husus tarih boyunca İslâm bilginlerini rahatsız etmiştir.)

☞ Kuşkusuz mushaflarla ilgili olarak yapılan birçok rivayet bulunmaktadır. Ancak bilginlerin bu tür rivayetlere bakış tarzı çok önemlidir. Usulî olan bilginler bu tür rivayetleri ciddiye almazken, özellikle ahbarî olan bir kısım bilginler ise bunlara son derece önem vermektedirler. Denebilir ki, Kur'an'ın tahrif edildiği yolunda, özellikle Şia'dan gelen iddiaların aslı bu tür rivayetlerdir. Bu itibarla, Ehl-i Sünnetle Şia arasında önemli bir tartışma konusu olan tahrif konusuna geçmeden önce, Şia'nın "Kur'an'ın cem'i ve kıraatlar" hakkında bazı temel görüşlerine yer vermek istiyoruz:)

1- KUR'AN'IN TOPLANMASI:

Şia'ya göre Kur'an'ın toplanması konusu tahrif iddialarıyla doğrudan ilgilidir. Çünkü tahrif iddialarını ileri sürenler, daima Kur'an'ın cem'iyle ilgili rivayetleri delil göstermişlerdir. Diğer taraftan, onlara göre, Kur'an'ın Hz.Peygamber'in sağlığında cemedilmediğini iddia edenler, bu görüşlerini ispatlamak için bir çok tutarsız rivayetler nakletmek zorunda kalmışlardır.

(1)

☞ Bir kısım şîi bilginlere göre, Kur'an'ın Rasûlüllah'ın vefatından sonra toplandığını iddia edenlerin dayandığı rivayetler ilim ifade etmeyen ahad haberler olmakla birlikte kendi aralarında da tutarsızdırlar. Şöyle ki:)

1) Herşeyden önce, Kur'an'ın hangi tarihte bir mushafta toplanmaya başladığı hususu kesin bir şekilde belli değildir. Bir rivayete göre cem' olayı Hz.Osman zamanında gerçekleşmiştir. (2) Oysa yine Buhari'de yer alan bir başka rivayete göre cem olayı Hz.Ebûbekir zamanında gerçekleşmiştir. (3)

Bir diğer rivayet ise ilk defa Kur'an'ı bir mushafta toplayan şahsın Hz.Ömer olduğunu ifade ediyor. (4)

2) Şia'ya göre, Hz.Ebûbekir zamanında Kur'an'ı toplama teşebbüsünde bulunan şahsın da kim olduğu kesin bir şekilde belli değildir. Buharî'de yer alan haberlere göre ilk defa Kur'an'ı toplamaya başlayan şahıs Zeyd b. Sabit'tir. (5) Bir diğer rivayete göre ise, Kur'an'ı bizzat Hz.Ebûbekir toplamış, ancak Zeyd b. Sabit'ten, topladığı mushafa bakmasını istemiştir. (6) Bir başka rivayet, Kur'an'ı toplayan şahısların Ömer b.hattab ve Zeyd b. Sabit olduğunu ifade etmektedir. (7)

3) Şia'ya göre, Zeyd b.sabit'in Kur'an'ın toplanması göreviyle görevlendirildiği yolundaki haberler de birbirini tutmamaktadır. Bir rivayete göre Hz.Ebûbekir Zeyd b. Sabit'e: "Sen genç ve akıllı bir kişisin, Seni itihâm da etmiyoruz. Hz.Peygamber'e vaktiyle vahiy yazıyordun. Kur'an'ı araştıır ve topla." diyor ve ona bazı tavsiyelerde bulunuyor. (8) Bu rivayetten açıkça anlaşıldığına göre Hz.Ebûbekir Zeyd.b. Sabit'i Kur'an' toplamakla görevlendirmiştir. Diğer taraftan, Recm ayetini tekbaşına getiren Hz. Ömer'den bu ayetin kabul edilmediğini (9) gösteren rivayetler, yazma işinin ancak iki şahidin şahadetiyle gerçekleştiğini göstermektedir.

4) Bir kısım Şia âlimlerine göre Kur'an bizzat Hz.Peygamber zamanında toplanmıştır. Bu görüşlerine delil olarak şu rivayetleri getirmektedirler:

a) Tabarani'nin nakline göre eş-Şabi şunları söylemiştir: "Rasûlüllah'ın döneminde Kur'an Ensar'dan altı kişi tarafından toplanmıştır. Bunlar, Ubey b. Kab, Zeyd b.Sabit, Muaz b.Cebel, Ebud-Derda, Sad b.ubeyd ve Ebû Zeyd'tir." (10)

b) Rivayete göre Katade Enes b. Malik'e, "Resulüllah'ın zamanında kimler Kur'an'ı toplamıştı?" diye sorar, Enes b. Malik, "Bunlar Ensar'dan dört kişidir; Ubey b. Kab, Muaz b. Cebel, Zeyd b. Sabit ve Ebu Zeyd'tir." diye cevap verir. (11)

c) Bir başka rivayete göre Rasulüllah, "Kur'an'ı dört kişiden alınız. Abdullah b. Mesud, Salim, Muaz ve Abdullah b. Ubey." demiştir. (12)

Delillerin Yetersizliği:

Şia'nın bu konuda ileri sürdüğü delillerin yetersiz olduğu kanaatindeyiz:

1) Herşeyden önce, Kur'an'ın bir mushafta toplanma tarihinin kesin belli olmadığı yolundaki iddia asılsızdır. Rivayetlerde isimleri geçen şahıslar, doğrudan doğruya Kur'an'ın cem'iyle ilgilenelelerdir. Şöyle ki:

Rasulüllah'ın zamanında Kur'an insanların hafızalarında idi. Bununla beraber, Kur'an'ı taş parçaları, hurma yaprakları ve deri parçalarına yazanlar da vardı. Hz.Ebubekir devrinde (Hicretin 11. Yılı) meydana gelen Yemame harbinde 700 kadar hafız şehid olunca (13) Hz.Ömer, Kur'an'ın toplanması fikrini halifeye teklif etti. Kuşkusuz ilk olarak Rasulüllah'ın yapmadığı bir şeyi yapmak düşüncesi halife Hz.Ebubekir'e ters geldi. O yüzden ilk etapta Hz.Ömer'in fikrini parlak bulmamıştı. Fakat herşeye

rağmen Hz.Ömer bu konuda ısrarlı görünüyordu. Görüşlerini Hz.Ebubekir'e anlatmaya devam etti. Hz.Ömer büyük hafızların ölümüyle Kur'an'ın zarar göreceğinden endişe ediyordu. Nihayet Hz.Ebubekir'i ikna edebilmişti. Hz.Ebubekir Zeyd b. Sabit'in başkanlığındaki bir heyeti Kur'an'ın cemiyale görevlendirdi. Zeyd b. Sabit insanların göğsünden (Hafıza) ve bir kısım yazılı belgelerden Kur'an'ı toplamaya başladı. Toplama işi bitince de mushaf Hz.Ebubekir'e teslim edildi. O vefat edince Hz.Ömer'e teslim edildi. O da vefat edince kızı Hafsa'ya verildi. (14)

Görüldüğü gibi gerek Hz.Ebubekir, gerek Hz.Ömer ve Zeyd b. Sabit Kur'an'ın cem'iyale doğrudan ilgilenmişlerdir. Herbiri cem olayında ayrı bir rol üstlenmiştir. Hz.Osman ise, mushafı istinsah etmek ve bir tek kıraat üzerinde ittifak sağlamak amacıyla ismi sonradan cem' olayına karışmıştır. Durum bu derece açık olduğu halde, "ilk cem'in kimin zamanında başladığı belli değildir." şeklindeki bir görüşle konuyu karmaşık hale getirmenin bir faydası yoktur.

2) "Hz.Ebubekir zamanında Kur'an'ı toplama teşebbüsünde bulunan şahıs da belli değildir." sözü de gerçeğe aykırıdır. Zira "Hz.Ebubekir'in mushafı cem'ettiği, sonra da topladığı mushafı Zeyd b. Sabit ve Hz.Ömer'e gösterdiği" şeklinde vaki olan haberlerle diğer rivayetler arasında özde herhangi bir tezat yoktur. Farklılık sadece detaylardadır. Eğer Kur'an'ı toplama işinin temelinde bu üç şahıs var ise, üstlendikleri rollerin sırası sonucu değiştirmeyecektir. Burada önemli olan, Hz.Ebubekir, Hz.Ömer ve Zeyd b.Sabit'in mushafın toplanması işinde bizzat görev almalarıdır. Nitekim üç kişiden herhangi birisinin cem' olayıyla bir ilgisi bulunmadığı yolunda hiçbir haber nakledilmemiştir. Bu konuda tüm rivayetler özde birleşmektedir.

3) Diğer taraftan, Zeyd b. Sabit'in Kur'an'ın toplanmasıyla görevlendirildiği yolundaki haberlerin birbirini tutmadığının da gerçeikle ilgili yoktur. Şöyle ki:

Zeyd b. Sabit'in Kur'an'ı toplamakla görevlendirildiğini bildiren rivayetlerle (15) Kur'an ayetlerinin iki kişinin şahadetiyle mushafa kabul edildiğini gösteren rivayetler (16) arasında bir çelişki söz konusu değildir. Çünkü Zeyd b. Sabit'in görevi Kur'an'ı en iyi şekilde muhafaza altına almaktı. Bunun da en iyi yolu Kur'an'ı çifte yolla tesbit etmektir. O yüzden Zeyd, Kur'an'ı hem hafızların göğsünden alıyordu, hem de yazılı levhalarından alıyordu. Tereddütlere mahal bırakmamak için de, bir parçanın Kur'an'dan olduğuna iki şahidin şahadet etmesi gerekiyordu. Bütün bunlar Kur'an'ın en iyi şekilde muhafaza edilmesini sağlamak için gösterilen çabalardır.

4) Kur'an'ın Hz.Peygamber zamanında bugünkü gibi cemedildiğini, başka bir ifadeyle Kur'an'ın Resûlüllah zamanında iki kapak arasında toplanmış olduğunu iddia etmek inandırıcı bir görüş olmaktan çok uzaktır. Bu görüşü ileri süren Şii bilginlerin "Rasûlüllah zamanında Kur'an En-

sar'dan yedi kişi tarafından toplanmıştır." (17) şeklindeki bir rivayeti görüşlerine delil kabul etmeleri de inandırıcı değildir. Çünkü "Kur'an'ı cemedeler" deyimi, Kur'an'ı en iyi şekilde hıfzeden, onu her yönüyle anlayarak ve kavrayan kimse, anlamında kullanılmıştır. Kur'an'ı toplamaktan maksat onu iki kapak arasına koymak olsaydı, neden Hz.Peygamber'in yanında muhafaza edilen bir mushaftan sözedilmiyor?

Kuşkusuz Kur'an bugün olduğu gibi o gün de sûre ve ayet tertibi açısından toplanmış bulunuyordu. İnsanların göğsünde ve bazı yazılı belgelerde muhafaza ediliyordu. Ancak Kur'an'ı ezberleyen herkesin aynı derecede hafız olması beklenemez. Bu itibarla, bazıları, gerek Kur'an'ı en iyi şekilde hıfzetameleri, gerekse yanlarında fazla miktarda Kur'an'dan yazılı belge bulunması hasebiyle daha çok cemedici durumunda bulunuyorlardı. "Ubey b. Kab, Abdullah b. Mesud, Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Ubeyy, Muaz b. Cebel, Ebu Zeyd ve Ebu'd-Derdâ" gibi isimler, Kur'an ve Kur'an ilimleri konusunda Rasûlullah döneminin en parlak isimleri olduğu için, insanlar bunlardan ilim öğrenmeye teşvik edilmiştir.

Kur'an'ın Cemiyle İlgili Şia'nın Farklı Görüşleri:

Hicri altıncı asır Şia müfessirlerinden olan Ebu Ali et-Tabressi'ye göre Kur'an Hz.Peygamber zamanında bugünkü gibi toplanmış bulunuyordu. Tabressî, bir kısım sahabilerin Kur'an'ı hıfzetaş olmalarını ve bilmeyenlere Kur'an dersi vermelerini, İbni Mesud ve Ubey b. Kab gibi sahabilerin Kur'an'ı müteaddit defa hatmetmiş olmalarını bu görüşüne delil olarak ileri sürmektedir. (Fazla bilgi için Bkz. Mecmau'l-Beyan, 1,84, Beyrut, 1986)

Çağdaş Şia müfessirlerinden Ayetullah el-Huî de, Tabressî'ye uymuş "Kur'an Ensardan altı kişi tarafından toplanmıştır." şeklindeki rivayetlere dayanarak Kur'an'ın Hz.Peygamber devrinde bugünkü anlamda toplanmış olduğunu iddia etmiştir. (18) el-Huî, "Kur'an'ın Hz.Peygamber zamanında toplanmasından maksat, onun hıfzedilmiş olmasıdır, tedvin edilmesi ya da bir kitap şekline getirilmesi değildir." tarzındaki itirazları da gözönünde bulundurarak şöyle der: "Bu sözler, delilsiz birer iddiadan başka bir şey değildir. çünkü Resûlullah'ın dönemindeki hafızları dört ya da altı kişiyle sınırlandırmak mümkün değildir." (19)

Kendisiyle görüştüğümüz sıralarda (Eylül-1991) Kum kentindeki bir Havza-i ilmiyede tedrisatla meşgul olan Tefsirci Nasır Mekarım Şirazi de, Kur'an'ın Hz.Peygamber zamanında toplanmış olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre Kur'an'ın ilk suresinin "Fatihatül-Kitab" adıyla adlandırılmış olması, Kur'an'ın Hz.Peygamber döneminde bir kitap şeklinde toplanmış olduğunu açıkça göstermektedir. Mekarım Şirazi bu görüşüne delil olarak el-Kummî'den naklettiği bir rivayeti zikretmektedir.

Rivayete göre Rasûlullah Hz.Ali'yi çağırarak onu Kur'an'ı toplamakla görevlendirilmiştir. Hz.Ali'de Kur'an'ı değişik yerlerden toplayarak sarı bir bezin içine sarıp mühürlemiştir. (20)

Kuşkusuz, "Kur'an'ın Hz.Peygamber döneminde bugünkü anlamda toplanmış olduğu" yolundaki görüşlere katılmak mümkün değildir. Herşeyden önce, Kur'an'ın Rasulüallah döneminde bugünkü gibi bir mushafta cemedilmiş olduğuna gösterilen deliller yetersizdir. Tabressî görüşüne delil olarak Abdullah b. Mesud ile Ubey b. Kab'ın hatimlerini ileri sürmektedir. Oysa gerek İbn Mes'ud'un mushafı gerek Ubey b. Kab'ın mushafı, sure sayısı ve tertibi açısından Hz.Osman'ın mushafına muhaliftir. Hz.Osman'ın mushafında sure sayısı 114 iken, İbni Mesud'un mushafında 112'dir. Muavizeteyn İbn Mesud'un mushafında yer almamıştır. Diğer taraftan, Ubey b. Kab'ın mushafındaki sure sayısı 115'tir. Her iki mushaftaki sure tertipleri de farklıdır. (Bu konuda fazla bilgi için, Bkz, Alusi, Ruhul-Maanî, 1,25-26, Beyrut, Tarihsiz).

Eğer Kur'an bugünkü haliyle Hz.Peygamber zamanında bir mushaf şekline getirilmiş olsaydı, Ubey b. Kab ve İbni Mesud gibi zatların mushafı Rasulüallah'ın Ali'ye toplattığı mushafa aykırı olur muydu? Elbetteki hayır.

Mekarım Şirazi'nin "Fatihatü'l-Kitab" isminden hareketle Kur'an'ın Hz.Peygamber döneminde iki kapak arasında cemedildiğini ileri sürmesi de tatmin edici olmaktan çok uzaktır. Çünkü "Fatihatü'l-Kitab" ismi Fatiha suresinin birkaç isminden sadece bir tanesidir. "Ümmü'l-Kitab, Ümmü'l-Kur'an ve es-Seb'ul-Mesani" adlarıyla bilindiği gibi (Bkz, Buharî, Tefsir, Fatiha Suresinin Tefsiri) namazın şartı olduğu için "es-Salat", Şifa verdiği için "eş-Şifa", Kur'an'ın temeli olduğu için "esasü'l-Kur'an" gibi adlarla da bilinmektedir. (Bkz İbnu Kesir, Tefsir, 1,9, Beyrut, 1986) Kaldı ki, bu surenin, henüz Kur'an bir araya getirilmeden önce bile "Fatihatü'l-Kitap" olarak adlandırılmış olmaması için herhangi bir neden yoktur. Çünkü Rasulüallah hangi surenin Kur'an'ın neresine konulacağını vahiy katiplerine söylüyordu. (Bkz. Alusi, Tefsir, 1,27)

el-Huî'nin, "Kur'an, Resulüallah'ın döneminde Ensardan altı kişi tarafından cemedilmiştir" rivayetini dayanarak Kur'an'ın Resulüallah devrinde bugünkü gibi cemedildiğini iddia etmesi de son derece yersizdir. Herşeyden önce, Resulüallah dönemindeki Kur'an hafızlarının sayısını dörtle veya altıyla sınırlandırmak elbette ki zordur. Yemame harbinde 700 hafızın şehid olması, hafız sayısının çok kabarık olduğunu açıkça gösterir. Ancak buna rağmen "Kur'an'ı Resulüallah devrinde Ensardan dört kişi (ya da altı kişi) toplamıştır." şeklinde rivayetler naklediliyorsa bunun anlamı, "onlar Kur'an'ı mushaf haline getirmişlerdir." demek değildir.

Kuşkusuz gerek Kur'an'ı anlamak, gerek yazılı belgeler halindeki Kur'an parçalarını sahip olmak hususunda bütün sahabe aynı seviyede değildir. Buhari'nin zikrettiği "En iyi Kur'an okuyanız Ubey'dir." (Bkz. Buharî, Fadailü'l-Kur'an,8) rivayeti de gözönünde bulundurulursa, dört ya da altı kişinin Kur'an'ı cemetmiş olmalarından maksat, Kur'an'ı bütün yönleriyle kavramak, Kur'an'ın yazılı olduğu parçalara herkesten çok sahip

olmaktır. Bu zatlar bu yönleriyle şöhret buldukları için "Kur'an'ı cemedeler" olarak bilinmişlerdir.

Nitekim yine Şia'nın çağdaş müfessirlerinden olan ve 1982'de vefat eden Muhammed Hüseyin et-Tabatabaî, Tabressî, el-Huî ve Mekarım Şirazi'yle aynı görüşte değildir. Ona göre Kur'an'ın Resulüllah'ın döneminde bugünkü anlamda toplanmış olması imkansızdır. Bir kısım sahabiler olsa olsa nazil olan bazı ayetleri surelerine, bazı sureleri de ait oldukları sıraya yerleştirmişlerdir. Bir başka deyimle, onların Kur'an'ı cemetmiş olmaları, bazı sure ve ayetlerin tertibinden öteye geçmez. Kur'an'ın bir kitap şeklinde telif edilmesi ve mushaf olarak bir araya getirilmesi ise, kesinlikle Resulüllah'ın vefatından sonra olmuştur. (21)

el-Huî, Kur'an'ın cem'iyle ilgili rivayetler ahad haberler olduğu için tevatürle sabit olan Kur'an'ın toplanmasına delil olmazlar, Kur'an'ın halifelere zamanında toplandığını kabul eden müfessir Tabatabaî ise, birinci ve ikinci cem'le ilgili rivayetleri sıraladıktan sonra şunları kaydeder: "Bu rivayetlere göre birinci cem', yani Hz.Ebubekir'in cem'i, muhtelif bez ve levhalar da yazılı bulunan ve dağılık olan ayetleri bir araya getirmiş ayrıca her ayeti ve sureyi, ait olduğu yere koymayı sağlamıştır. Hz.Osman döneminde gerçekleştirilen ikinci cem' ise, insanları tek kıraat üzerinde birleştirmek amacıyla dağılık bulunan değişik mushafları bir tek mushaf haline getirmiş diğerlerini de ortadan kaldırmıştır. (22)

Tabatabaî'ye göre, cem'le ilgili rivayetler ahad haberler olmakla birlikte bazı gerçekleri dile getirmeleri açısından bir nevi katiyet ifade ederler. Şöyle ki:

a) Şu anda elimizde olan ve iki kapak arasında bulunan Kur'an'ı Kerim Allah'ın kelimidir. Bu mushafta ilave ya da değişme söz-konusu değildir. Ancak bazı şeylerin mushaf dışında bırakılmış olabileceği yani noksan olma hususu kesin bir şekilde inkâr edilemez. Nitekim Hz.Ömer'in getirdiği fakat tek şahit olduğu gerekçesiyle kendisinden kabul edilmeyen Recm Ayeti'nin, mushafın dışında kalan ayetlerden olduğu rivayet edilmektedir. Ehl-i Sünnet alimlerinin söz konusu ayeti, tilaveti mensuh ayetlere misal getirmesi ise temelden batıldır. Çünkü tilaveti mensuh bazı ayetlerin varlığına delil getirmeye çalışmak, tahrifi iddia etmekten daha korkunç bir davranıştır. Kaldı ki, Hz.Ebubekir'in cem'ettiği ve Hz.Osman'ın çoğalttığı mushaftan başka mushaflardan da bahsedilmektedir. Hz.Ali, Übey b. Kab ve İbni Mesud gibi mushaf sahibi zatlar Osman'ın mushafından hiçbir şey inkar etmemişlerdir. Sadece bir rivayete göre İbni Mesud Muavvezeteyn'i mushafına almamıştır. Şu halde, Kur'an'da ziyade ve tağyirin olmadığı kesin olmakla birlikte, eksik bırakılan kısımlar için aynı şeyi söylemek imkansızdır. (23)

b) İlk cem'de Yunus Suresi'nden sonra yer aldıkları halde, Hz.Osman'ın cem'in de "el-Enfal" ve "Berae" surelerinin "el-Araf" ile "Yunus" surelerinin arasına yerleştirilmesi (24) gözönünde bulundurulursa, birinci ve ikinci

cem'deki sure tertibinin sahabenin görüşüyle gerçekleştiği görülecektir. Diğer taraftan Hz. Ali ile Übey b. Kab'ın mushaflarındaki farklı tertip de, surelerdeki tertip sırasının sahabe tarafından yapıldığının bir başka delilidir. Oysa bir çok Ehl-i Sünnet bilgini surelerdeki tertibin tevkifi olduğunu, Rasulü Allah'ın Cibril'den aldığı bir emirle bu tertibi bizzat yaptığını iddia etmektedirler. Hatta bazı bilginler ifrat ederek surelerin tertibi konusunda tevatür bulunduğunu bile ileri sürmüşlerdir. Halbuki bu hususta kesinlikle tevatür bulunmamaktadır. (25)

c) Şii müfessir Tabatabaî'ye göre muhtelif zaman ve yerlerde nazil olan bir kısım ayetlerin şu andaki yerlerine yerleştirilmeleri de sahabe ictihadından hali değildir. Nitekim ilk cem'le ilgili rivayetler buna delildir. "Cibril falanca ayeti falanca sureye koymamı emretti." (26) şeklindeki hadis ise, Kur'an'ın tüm ayet ve sureleri için geçerli değildir. Bu tür rivayetler, ayetlerin nüzul sırasına göre Rasulü Allah'ın yanında mahfuz bulunduğunu ifade etmektedir. Meselâ, Mekke'de nazil olan âyetler Mekke'de, Medine'de nazil olan âyetler Medine'de yer almaktaydı. Bugünkü mushafta bazı mekkî ayetlerin medenî surelerde yer almış olması sahabe içtihadının bir sonucudur. (27)

Özetleyecek olursak, Şiâ Kur'an'ın cem'iyle ilgili rivayetleri ya kabul etmemekte ya da farklı bir şekilde yorumlamaktadır. Ayetullah el-Huî ve Nasır Mekarım Şirazî gibi bir kısım şii bilginler, cem' olayının Resulü Allah'ın döneminde yapıldığını, cem' işleminin halifeler döneminde yapıldığını gösteren tüm rivayetlerin asılsız olduğunu iddia ederken, müfessir Tabatabaî bu görüşe katılmadığını ifade etmektedir. Tabatabaî'ye göre Kur'an'ın Rasulü Allah'ın devrinde toplanmış olması vakıya uygun değildir. Bu itibarla birinci ve ikinci cem'lerin halifeler zamanında gerçekleşmiş olması kaçınılmazdır. Ancak birinci cem' dağınık bulunan Kur'an ayetlerini bir araya getirirken ikinci cem', kıraatların birleştirilmesini ve bir tek mushaf dışında kalan diğer mushafların yakılmasını sağlamıştır.

Bilindiği gibi Rasulü Allah (s.a.v.) kendisine indirilen Kur'an'ı insanlara tebliğ ediyordu. Kur'an gibi önemli bir mesajı okumak, öğrenmek ve öğretmek birçok kimse tarafından benimsenmişti. Nitekim Yemame harbinde bu guruptan 700 kadar hafız şehid olunca Kur'an'ın zarar göreceği endişesi ortaya çıktı. Kuşkusuz mü'minler Rasulü Allah'tan Kur'an'ı almak, aldığı ezberlemek sonra da başkalarına öğretmek hususunda, deyim yerindeyse, hırs gösteriyorlardı. Kur'an'ın öğrenilmesi ve öğretilmesine gösterilen bu önem mushaf toplanıncaya dek artarak sürmüştür. Böylece Kur'an, Tevrat ve İncil'in uğradığı âkibete uğramamıştır. Bugün elimizde bulunan Kur'an'ı-Kerim Allah'ın tavsif ettiği (mûbin, muciz, Nur, Zikir, Hâdi, vs.) bütün özellikleri camidir.

II-KIRAAT VE HURÛF-İ SEB'A

A-KIRAAT MESELESİ:

 Bilindiği gibi, insanlar arasında "kıraat-i seba" diye şöhret bulan yedi kıraat hakkındaki görüşler muhtelifdir. Bir kısım Ehl-i sünnet olan bilginlere göre kıraatlar Hz.Peygamber'den tevatür yoluyla gelmişlerdir. İbnü's-Sübki gibi bazı alimler ise on kıraatın da mütevatir olduğunu iddia etmişlerdir. (28) Hatta bazıları "yedi kıraatın mütevatirliğini kabul etmeyen kâfirdir." diyecek kadar ifrat etmişlerdir. (29) ı

Şîa'ya göre kıraatlar mütevatir değildir. Onlara göre tüm kıraatlar, ictihad mahsulü olup haber-i vahide dayanmaktadır. (30) ı Bu görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

1) Onlara göre Kur'an'ın sadece tevatürle sabit olduğu hususu bütün müslümanların ittifakıyla kabul edilen bir gerçektir. Bu durumda, haber-i vahidle sabit olan bir kıraatın Kur'an'dan sayılması imkânsızdır. Meselâ bir veya iki şahıs, herhangi bir kıraatın bir ülkeye girdiğini haber verse, kıraatın ülkeye girişi adeten ülke insanlarına mechul olması mümkün olmadığı için, haberin sadece bir veya iki kişi tarafından duyulmuş olması, doğruluğu hakkında bizi kuşkuya düşürür. Bunun gibi eğer haber-i vahidle nakledilen bazı kıraatlar varsa bunların Kur'an'dan olmadığı kesindir. Çünkü müslümanlar Kur'an'ın tevatürle sabit olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. (31)

Gerçekten Kur'an'ın tevatürle günümüze kadar gelmiş olması meselesi ittifakla kabul edilen bir husustur. Diğer taraftan, kıraatların mütevatir bir senede sahip olmayışları da ayrıca kabul edilebilir. Ancak haber-i vahidle nakledilen kıraatların Kur'an'dan olmaması ile, kıraatların bütünüyle reddedilmesi arasında ilgi kurmanın yanlış olacağı kanaatindeyiz. Sonuç olarak denebilir ki, kıraatların mütevatir olmaması ile Kur'an'ın mütevatir olması arasında bir ilgi yoktur. Başka bir deyimle, mütevatir olmayan bir kıraat, mütevatir olan Kur'an'la doğrudan ilgili olabilir.

2) Şîa'ya göre kıraatları nakleden ravilerin durumu araştırıldığı zaman, bunların rivayet ettiği haberlerin, ahad haberler olduğu görülecektir. Bir kısım ravilerin sıkı olmayışı, kıraatların sağlıklı bir yolla gelmediğinin açık bir delilidir.

Diğer taraftan, kıraat alimlerinin turuklarına dikkatle bakıldığı zaman, kıraatların onlara da ahad yollarla geldiği anlaşılacaktır. Kıraatların ravileri, yalan üzerine ittifakları mümkün olmayan bir cemaat olsa bile, her bilgin öncelikle tek başına kendi kıraatının ravisidir. Öte yandan, her kıraat bilgininin kendi kıraatının doğruluğuna delil getirmesi ve diğer

kıraatları reddetmesi, kıraatlerin, sadece bilginlerin ihtihadlarından kaynaklandığını göstermektedir. Eğer kıraatler Rasulüllahtan tevatürle gelmiş olsalardı, her bilgin kendi kıraatını isbat sadedinde bunca delil getirmeye çalışmazdı.

Şîa'ya göre bir kısım muhakkik ulemanın bazı kıraatları reddetmesi de onların mütevatir olmadığını gösterir. Meselâ İbn Cerir et-Taberi İbn Amir'in kıraatını kabul etmiyor. Bazı alimler Hamza'nın kıraatını, bir kısmı Ebu Amir ve İbn Kesir'in kıraatını reddetmektedir. Nitekim Ahmed b. Hanbel de Hamza'nın kıraatını doğru bulmamış ve Hamza'nın kıraatıyla amel edenlerin arkasında namaz kılmanın caiz olmayacağını ileri sürmüştür. (32)

3) Şîa'ya göre Kıraat alimleri de kıraatların mütevatir olmadığını söylemişlerdir:

a) İbnü'l-Cezeri'ye göre, bir kıraatın sahih sayılabilmesi için arab diline ve Osman mushafına uygun olmasından başka senedinin de sahih olması gerekir. Bu vasıflara sahip olan bir kıraatı reddetmek caiz olmadığı gibi inkarı da helâl değildir. Ancak bu temellerden birisi eksik olduğu zaman kıraat zayıf, şaz ya da batıl olur. Bu, ister kıraat-ı sebadan ister kıraat-ı aşereden olsun farketmez. (33)

b) Yine İbnü'l-Cezeri şöyle der: "Müteahhirin ulemasından bazıları, kıraat konusunda senedin sahih olmasıyla iktifa etmeyerek tevatürün şart olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre Kur'an, tevatürün dışında herhangi bir yolla sabit olamaz. Oysa eğer kıraatla ilgili her ayrıntı için tevatürü şart koşacak olursak ihtilafı olan bir çok kıraat kaybolur. Önceleri ben de bu görüşe meylederdim. Sonradan bunun yanlış olduğunu anladım. Selef ve halef imamları, kıraatların tevatürle sabit olmadığı konusunda görüş birliği içine girdiler." (34)

c) Ebu Şâme'ye göre yedi imama nisbet edilen ve sahih oldukları iddia edilen her kıraata güvenilmemesi gerekir. Ona göre yedi kıraat olsun diğerleri olsun, tüm kıraatlar iki kısma ayrılır : Müttefekun aleyh ve şaz kıraatlar. (35)

d) Yine Ebu Şamme şöyle der : " Bize göre kıraat alimleri arasında ihtilafı olan kelimeler hakkında tevatürden söz etmek mümkün değildir. Bize göre tüm kıraatlar, " mütevatir olan ve olmayan " diye iki kısma ayrılır. Bu husus, kıraatları ve kıraatların sübut yollarını bilen insaf sahiplerine mahlumdur. (36)

Bu bilgileri göz önünde bulunduran şii alimler şu soruları sormaktadırlar :

"Allahaşkına düşünün bir kere, Kıraatların mütevatir olmadıklarını gösteren bunca şahitten sonra "kıraatlar mütevatirdir" şeklindeki bir davanın kıymeti kalır mı? Vicdanın tekzip ettiği bir tevatür davası mümkün olabilir mi? İşin en garip tarafı ise, Endülüs Müftüsü Ebu Farac Said b. Lüb'ün, "kıraatların tevatürünü inkar edenlerin küfrüne kail olması"dır.

Haydi biz kiraatların mütevatir olduklarını kabul edelim; acaba zaruriyat-i diniyeden olmayan şeylerin inkarı küfre sebep olabilir mi? Diyelim ki, kiraatlar tevatürleri sebebiyle zaruriyat-i diniyeden kabul edildiler. Acaba bunları zaruriyat-i diniyeden kabul etmeyenler kafir olabilir mi? (37)

Hasılı, Şia'ya göre Kur'an'ın mütevatir olması kiraatların da mütevatir olmasını gerektirmez. Bu konuda Ehl-i Sünnetle Şia arasında ciddi bir ayrılık yoktur. Ancak kiraatları bütünüyle reddetmek, yahut kiraatların uydurma rivayetlerle nakledildiklerini iddia etmek vakiya uygun değildir. Çünkü Kur'an'da kiraat farklılıklarının olduğu bir gerçektir. Ancak Yedi Kiraatın mütevatir olduğunu iddia etmek fazla gerçekçi bir yaklaşım değildir. Nitekim Ehl-i sünnet bilginlerinden olan ez-Zerkani bu konuya temasla şöyle der: "Bazıları yedi kiraat hakkında çok mübalağa yapıyorlar. Bir kısım da, kiraat-ı sebanın mütevatir olmadığını söyleyenler kafir olur, diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Endülüs Müftüsü Ebu Said bunların başında gelir. Endülüs Müftüsü'nün mezhebini bir çokları da benimsemiş ve bu konuda eserler telif etmişlerdir. Ne var ki, Ebu Said'in dayandığı delil kabul edilemez türdendir. Çünkü yedi kiraatın mütevatir olmadığını söylemek, Kur'an'ın mütevatir olmadığını söylemek anlamına gelmez. Zira Kur'an ve kiraatlar arasında çok fark vardır. Kaldı ki, kiraata konu olmayan Kur'an da mütevatirdir." (38)

Yine bir Ehl-i sünnet alimi olan ez-Zerkeşi şöyle diyor: "Kur'an, Muhammed üzerine nazil olan muciz bir kelimedir. Kiraat ise, vahiy lafızları üzerinde yapılan tahfif, teşdid, sükun ve hareke gibi ihtilaflardır. Cumhura göre kiraat-i seba mütevatirdir. Bazılarına göre meşhurdur, mütevatir değildir. Gerçek şu ki: Yedi kiraat imamlardan tevatür yoluyla gelmiş olabilir. Ama Rasulüllah'tan bize-kadar tevatürle gelmiş olmaları şüphelidir. (39)

B- HURUF-İ SEBA MESELESİ:

Kur'an'ın Yedi harf üzerine nazil olduğu hususunda Ehl-i sünnet kaynaklarında birçok rivayetler bulunmaktadır. (40) Ancak Şia'ya göre tüm bu rivayetler, Zürene'nin Ebu Cafer'den rivayet ettiği sahih hadise muhaliftir. Zürenenin rivayetine göre Ebu Cafer şöyle dedi:

إِنَّ الْقُرْآنَ وَاحِدٌ نَزَلَ مِنْ عِنْدِ وَاحِدٍ وَلَكِنَّ الْاِخْتِلَافَ مِنْ قَبْلِ الرُّوَاةِ

"Kur'an birdir ve birtek varlığın yanından nazil olmuştur. Fakat Kur'an'daki ihtilaflar ravilerden gelmektedir. (41)

Keza Fudayl b. Yesar Ebu Abdillah' soruyor: "İnsanlar Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğunu söylüyorlar. Siz bu konuda ne diyorsunuz?" Bu soruya karşılık Ebu Abdillah şöyle diyor:

كَذَّبَ اَعْدَاءُ اللّٰهِ وَلَكِنَّهُ عَلٰى حَرْفٍ وَّاحِدٍ مِنْ عِنْدِ الْوَاحِدِ

"Allah'ın düşmanları yalan söylüyorlar. Fakat Kur'an birisi tarafından ve birtek harf üzerine nazil olmuştur. (42)

Bilindiği gibi Şîa'ya göre Rasulü Allah'ın vefatından sonra dinin mercii Kur'an-ı Kerim ve masum olan Ehl-i beyt imamlarıdır. Eğer herhangi bir rivayet, Ehl-i beyt imamlarından gelen haberlere muhalif ise bunun hiç bir önemi yoktur. Bu itibarla, Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğu yolunda gelen haberlerin senedleri üzerinde durmayı gerekli görmeyen Şii alimlere göre, bir rivayetin hüccet olmaktan düşmesinin ilk sebebi Ehl-i beyt imamlarından gelenlere muhalif olmasıdır. Ancak Şîa'ya göre, Ehl-i sünnet'ten gelen huruf-u seba ile ilgili rivayetlerin kendi aralarındaki tutarsızlıkları, o rivayetleri delil olmaktan çıkararak bir başka keyfiyettir.

Öte yandan Şîa, Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğunu gösteren rivayetlerle ilgili olarak Ehl-i sünnet alimleri tarafından yapılan tevilleri tümüyle reddetmektedir. Nitekim Ehl-i sünnet müfessirlerinin kabul ettikleri bir teville göre huruf-u seba'dan maksat, lafızları muhtelif fakat birbirine yakın olan yedi manadır. Bunun delili, *أَنَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ... آيَةَ* ayetiyle ilgili bir rivayettir. Said b. Müseyyeb'ten gelen bir habere göre Rasulü Allah vahiy katiplerinden birine *عَزِيزٌ حَكِيمٌ* yazdırdığında o katip *سَمِيعٌ عَلِيمٌ* yazıyordu. Rasulü Allah vahiy almakla meşgul olduğu için nüzul esnasında onlarla yeterince ilgilenemiyordu. Vahiy bitince de katip soruyordu: *سَمِيعٌ عَلِيمٌ * عَزِيزٌ حَكِيمٌ* yoksa *عَزِيزٌ عَلِيمٌ* bunlardan hangisini yazayım? Rasulü Allah "Hangisini yazarsan o doğrudur." buyuruyordu. Bunun üzerine vahiy kâtibi: "Muhammed, Kur'an'ı yazma işini bana bıraktı. İstedığimi yazıyorum." diyerek dedikodu yapmaya başlamıştır.

Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğunu kabul edenlerin bir başka delili Enes'in

أَنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ (أَصَوْبُ) قِيلًا

şeklindeki kıraatıdır. Hatta bazıları, "Ya Eba Hamze, doğrus *أَقْوَمٌ*'dur dediklerinde Enes *أَصَوْبُ - أَقْوَمٌ - أَهْدَى* üçü de birdir, şeklinde cevap vermiştir.

Bir diğer delilleri de İbni Mesud'un

أَنَّ كَانَتْ الْأَصْبَحَةَ (زَقِيَّةً) وَأَحَدَةً

şeklindeki kıraatıdır. (43)

Bütün bu tevilleri reddeden Şîa şöyle der:

Ehl-i sünnet'in ileri sürdüğü bu ve benzeri rivayetler Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğunu göstermez. Şöyle ki:

1) Birbirine yakın dedikleri manalar ancak Kur'an'ın bir kısmı için söz konusu olabilir. Oysa iddia edildiğine göre bütün Kur'an yedi harf üzerine nazil olmuştur. Kur'an'ın belli bazı kelimeleri için geçerli olabilecek bir tevil bütün Kur'an'a teşmil edilemez.

2) Eğer "birbirine yakın yedi manadan" maksat, Rasulü Allah'ın Kur'an'ın bazı kelimelerini yakın manalı kelimelerle değiştirdiği veya değişmesine müsaade ettiği ise, bu ihtimal Kur'an'ın temellerini sarsar. Hiç mümkün müdür ki, Rasulü Allah, meselâ, Yasin Suresinin ilk ayetlerinin yakın manalı lafızlarla şöyle okunmasına müsaade etmiş olsun?

يَسْ وَالذِّكْرِ الْعَظِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْأَنْبِيَاءِ عَلَى طَرِيقِ سَوِيٍّ أَنْزَالَ الْحَمِيدِ الْكَرِيمِ لِتُخَوِّفَ قَوْمًا مَا خُوفَ أَسْلَافَهُمْ*

Kuşkusuz buna olumlu cevap vermenin imkan ve ihtimali yoktur. Üstelik Allah; "De ki, onu kendiliğimden getirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam." (44) buyuruyor. Bu ayet Kur'an'ın Hz. Muhammed tarafından değiştirilmesinin mümkün olmadığını ifade ediyor. Eğer Hz. Peygamber Kur'an'ı değiştiremiyorsa başkasının onu değiştirmesine nasıl müsaade eder?

3) Ehl-i sünnet tarafından yapılan rivayetlere göre Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olmasının hikmeti ümmete genişlik ve hafiflik sağlamaktır. Güya ümmet Kur'an'ı bir tek harf üzerinde okuyamazdı. Halbuki dikkat edilecek olsa bazı kıraat farklılıkları insanların birbirini tekfir etmelerine sebep olmuş, sonunda Hz. Osman bir tek mushafın dışında kalan mushaf-ları yakmıştır. (45)

Özetlenecek olursa Şia'ya göre Kıraat ihtilafları ümmete sıkıntı olmuştur. Rasulü Allah ümmet için sıkıntı olabilecek bir şeyi Allah'tan istemez. Bazı rivayetlerde, kıraat ihtilaflarını duyan Rasulü Allah'ın yüzünün kıpkırmızı olduğu ifade edilmektedir. (46) Şu halde Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil oluşunun hiç bir anlamı yoktur. Dolayısıyla konuyla ilgili rivayetleri de kabul etmek imkansızdır. Özellikle de Ehl-i beyt'ten gelen haberler bu rivayetleri yalanladıktan sonra bunlara itibar edilmemesi gerekir. (47)

Bize göre "Kur'an yedi harf üzerine nazil olmuştur" şeklindeki hadis-i reddetmek doğru değildir. Çünkü Rasulü Allah zamanında bile farklı kıraatlar farklı deyişler mevcuttur. Bu durum Hz. Osman zamanında tehlikeli bir ihtilaf seviyesine yükselmiştir. Ancak "huruf-u seba" ile kıraat-i seba'nın aynı şeyler olmadığı alimlerce bilinen bir husustur. Bu durumda bize göre "Kur'an'ın yedi harf üzerine nazil olduğunu" gösteren rivayetler teville muhtaçtır. Nitekim İmam Suyuti gibi bir alimin "Huruf-u Seba ile ilgili rivayetlerin müşkil ve müteşabih olduğunu" ileri sürmesi (48) bu görüşümüzü desteklemektedir. Teville muhtaç olan bir hadisi inkar etmek belki de yolların en kısasıdır. Bu tutum, konuyla ilgili olarak varolan İslâmi maarifi inkar anlamına gelmektedir.

III- ŞİA'NIN KUR'AN'IN TAHRİFİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Kuşkusuz Kur'an İslâm'ın temel kaynaklarından biri ve en önemlisidir. "muciz ve mubin" olan bu ana delil kaynağının temel özelliklerinden birisi de, yalan üzerine ittifak etmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından günümüze kadar gelmiş olmasıdır. Bir başka deyimle, Kur'an'ın tevatürle nakledilmiş olması en önemli özelliklerinden birisidir.

Kur'an'ın tevatürle nakledilmiş olması, bir bakıma ziyade ya da noksandan korunmuş olması anlamına gelir. "Muhakkak ki Kur'an'ı biz indirdik ve onun koruyucusu da biziz." (49) ayeti, vahiyle Rasulüallah'a nazil olan Kur'an'ın günümüze kadar gelen Kur'an'ın aynısı olduğu konusunda açık bir nastır. Buna rağmen bir kısım Şia alimleri öteden beri Kur'an'ın tahrif edildiğini, ilahi metin üzerinde bazı değişiklikler yapıldığını iddia etmişlerdir. Ne var ki, Kur'an'da ziyade ya da noksan bulunduğu hususunda, Şif alimler arasında ittifak sağlanmış değildir. Bu itibarla tahrif konusunda Şia'yı "tahrif iddialarını kabul edenler ve reddedenler" olmak üzere iki kısma ayırmak gerekir.

A- KUR'AN'IN TAHRİF EDİLDİĞİNİ İDDİA EDEN Şİİ ALİMLER

Kur'an'ın, Ehl-i Beyt'in aleyhine ve bazı şahısların lehine olmak üzere değiştirilmiş olduğunu iddia edenlerin başında İmamiye gelmektedir. Tahrif iddia eden grubu da devirler itibariyle iki kısma ayırmak icab eder:

1- İlk İmamiye Kitaplarında Tahrifle İlgili İddialar:

Takriben dördüncü yüzyılın ortalarına kadar eser telif eden İmamiye alimleri tahrif konusuna ilgiyle yaklaşarak, iddialarını isbat etmek için birçok çaba sarfetmişlerdir. İddialarına göre Hz.Ali ve Ehl-i Beyt-i öven, onların düşmanlarını yeren bir ayet Kur'an'dan çıkarılmıştır. İddialarına bakılırsa Kur'an'ı toplayan halifeler de Kur'an'ı tahrif etmişlerdir. (50) Bu konuda ileri sürdükleri belli başlı meseleler şunlardır:

(a) Şia'nın muteber hadis kitaplarının başında yer alan el-Kafi'de geçen bir habere göre Ebu Cafer şöyle diyor: "Hiç bir insan bütün Kur'an'ı topladığını iddia edemez. Kur'an ancak ve ancak Hz.Ali ve Ehl-i beyti tarafından toplanabilmiştir. Bunların dışında Kur'an'ı Rasulüallah'a nazil olduğu şekliyle bir araya getirdiğini iddia eden kezzabtır. (51)¶

b) Yine hadis kitabında yer alan haberlere göre Kur'an aslı itibariyle onyedibin ayaettir. (52)

c) Bir çok rivayette de Rasulüallah'ın kızı Fatıma'nın mushafından söz edilmektedir. Bu haberlere bakılırsa, Fatıma'nın mushafı elimizdeki Kur'an'ın üç misli büyüklükteydi. (53)

d) İddialara göre el-Beyyine Suresi Kureyş'ten yetmiş kişinin ismini içeriyordu. Bu kadar uzun bir sure tahrif sonucu değiştirilmiştir. (54) Aynı şekilde el-Ahzab Suresinin el-Enam Suresinden daha uzun bir sure olduğu

fakat Ehl-i Beyt'in faziletiyle ilgili kısımların sonradan çıkarıldığı iddia edilmiştir. (55)

e) İddialara göre Kur'an'ın bir çok yerinden (Ahzab, 70; Hac, 20; Nisa, 167; İsra, 89; ve Kehf, 28.)

فِي وِلَايَةِ عَلِيٍّ - فِي عَلِيٍّ - مُحَمَّدٍ وَآلِهِ - آلِ مُحَمَّدٍ - وَالْأَيْمَةِ - الْوَصِيِّ

gibi Ehl-i beyt imamlarının isimleri (Bak, Usulü'l-Kafi, 1,414), bazı yerlerden de düşmanlarının ve münafıkların isimleri çıkarılmıştır. (Nisa, 136; İnşikak, 18; Hucurat, 7).

f) Rivayete göre İmam Muhammed Bakır şöyle demiştir: "Cebrail'in indirdiği Bakara, 59. âyeti asıl itibariyle şöyleydi. (56)

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَاتَّزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ...

Yine Ebu Cafer'den gelen haberlere göre Nisa Suresinin 167. âyeti aslı itibariyle şöyleydi. (57)

إِنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا يَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ

Oysa bugünkü Kur'an'daki âyet şöyledir:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ

Yapılan diğer bir rivayete göre Nisa Suresinin 66. âyeti

وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ فِي عَلِيٍّ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ

şeklindeydi. Fakat sonradan çıkarılarak âyet değiştirilmiştir. (58)

g) Yapılan rivayetlere göre Ebu'l-Hasan el-Madi, İmam Cafer-i Sadık'a "Ey Rasulü Allah'ın oğlu, لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ ayetinin manası nedir? diye sorar. İmam şöyle der: "Ayette geçen الْهُدَىٰ velayet demektir. Ayet şöyledir:

فَمَنْ آمَنَ بِوِلَايَةِ مَوْلَاهُ فَلَا يَخَافُ بُخْسًا وَلَا رَهَقًا

Bunun üzerine ravi, "Ey Rasulü Allah'ın oğlu, bu söylediğiniz ifadeler tevil mi yoksa tenzil mi? diye sorunca İmam şöyle cevap verir: "Hayır Ya Eba'l-Hasan, bu bir tevidir. Ravi Ebu'l-Hasan der ki: "İmam Cafer

ذَرْنِي يَا مُحَمَّدُ الْمَكْذِبِينَ بِوَصِيكَ أُولَى النَّعْمَةِ وَمَهْلَهُمْ قَلِيلًا...

ayetini okuyunca şaşırırım ve "Ey Rasulü Allah'ın oğlu, bu da tevil midir?"

diye sordum. İmam: Hayır Vallahi bu tenzildir" diye cevap verdi. (59)

Bunlar gibi tahrif konusunda pek çok rivayet bulunmaktadır. Şiâ'nın hadis ve tefsir kitapları araştırıldığı zaman tahrifle ilgili pek çok rivayete rastlanacaktır.

h) Salim b. Seleme'den rivayet edilen bir habere göre bir adam altıncı imam Cafer'i Sadık'ın yanında bazı değişik ayetler okudu. Bunun üzerine İmam: "Mehdi zahir oluncaya kadar bu okuyuşu bırak. Mehdi geldiği zaman Kur'an'ı asıl heyetiyle o okur," diyerek adamı susturdu. (60)

i) Yine Muhammed b. Süleyman İmam Ebu'l-Hasan'a şöyle demiştir: "Ey Rasulü Allah'ın oğlu, biz insanlardan bazı ayetler işitiyoruz ki, sizden öğrendiklerimize benzemiyor. Ne yapmamızı tavsiye edersiniz?" İmam bu soruya şu karşılığı verir: "Size nasıl öğretilmiş ise öğle okuyunuz. Size gerçek olarak Kur'an'ı okuyacak zat (Mehdi) gelecektir." (61)

j) Muhammed b. Cehm el-Hilali'nin yaptığı rivayete göre İmam Cafer-i Sadık Nahl, 92. âyeti olan *أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ* âyetini *أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ* şeklinde okuyunca kendisine: "Ey Rasulü Allah'ın oğlu biz bu ayeti *أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ* şeklinde okuyoruz." diye sorulur. Bunun üzerine İmam, "Yazıklar olsun size, ne "Erba"sı diyerek onu okumamaları için eliyle işarette bulunur. (62)

k) el-Kuleyni'nin kaynaklarından biri olan ve H.3. asrın sonu ile dördüncü H. asrın başında yaşamış olan İbrahim el-Kummi, tefsirinin mukaddimesinde, "elimizdeki Kur'an'da, Allah'ın indirdiği şekle uymayan pek çok ayet bulunduğunu" ifade etmektedir. Ona göre *كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ* (63)۱

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ şeklindeydi Yine el-Kummi'ye göre elimizdeki Kur'an'da *وَأَجْعَلْنَا الْمُتَّقِينَ إِمَامًا* (64) şeklindeki ayetin aslı *وَأَجْعَلْنَا الْمُتَّقِينَ إِمَامًا* şeklindedir. (65) el-Kummi mukaddimesinde "Tahrif edilen Kur'an ayetleri" diye bir bölüm açmıştır. Ona göre Kur'an'ın birçok yerinde bulunan

فِي عَلِيٍّ - آلِ مُحَمَّدٍ حَقُّهُمْ - آلِ مُحَمَّدٍ

gibi ifadeler Kur'an'dan çıkarılmıştır. (66)

Görüldüğü gibi ilk şii alimler genellikle Kur'an'ın tağyir ve tebdile maruz kaldığını, bir çok ayetin, nazil olduğu asıl şekliyle Kur'an'da yer almadığını iddia edegelmişlerdir. Daha sonraki asırlarda, özellikle beşinci H. asırdan itibaren, bazı şii alimlerin Kur'an'ın tahrifiyle ilgili rivayetlere sahip çıkmadıkları ya da onları tevil ettikleri görülmektedir. Bununla beraber, bu rivayetlere sahip çıkarak Kur'an'ın gerçekten tahrif edildiğine inanan alimler de vardır.

Şimdi 4. H. asırdan sonra gelen ve tahrifin meydana geldiğini kabul eden bazı şii alimlerin görüşlerine kısaca temas edelim:

2- H.4. ve 5.Asırdan Sonra Tahrif İddia Eden Şia Alimlerinin Görüşleri

a) Onbirinci H.asrın müfessirlerinden olan Mevla Abdullatif el-Kazrani "Mirâtü'l-Envar ve Mişkatü'l-Esrar" adlı tefsirinin mukaddimesinde özetle şunları kaydeder:

"Hz. Ali'nin topladığı ve kendisinden sonraki imamlara veraset yoluyla intikal eden Kur'an sahihtir. Onun dışındaki Kur'an'larda ise tebdil ve tağyir vaki olmuştur. Kuşkusuz Allah Kur'an'ın tahrif edileceğini önceden biliyordu. Bu yüzden Ehl-i beyt'in faziletleri, imamet ve velayet gibi dinin temellerini Kur'an'da sarih bir şekilde ifade etmekle kalmadı, aynı zamanda bu temel meselelerin, lafızların batınî te'villerinden anlaşılmasını sağlayacak bir yol da gösterdi. Bu itibarla Kur'ân tebdil ve tağyire uğrasa bile insanlar sorumluluktan kurtulamazlar. Çünkü Kur'ân Ehl-i Beyt'in faziletleri, imamet gibi temel mes'elelerin te'villerini insanlara göstermeye devam etmektedir."(67)

b) Yine onbirinci Hicrî asrın âlimlerinden olan Molla Muhsin el-Kâşi'ye göre de Kur'ân'ı ilk toplayan şahıs Hz. Ali'dir. el-Kâşi, es-Safi adlı tefsirinin mukaddimesinde el- Kummi'den naklettiği bir rivayeti zikreder. Rivayete göre, Rasulullah vafat edeceği zaman Hz.Ali'yi yanına çağırıp ona şöyle der:"Ey Ali, Kur'an benim yatağımın arkasında sayfalar halinde duruyor. Onu al ve muhafaza et. Yahudilerin Tevratı zayi ettikleri gibi Kur'an'ı zayi etmeyiniz" Hz.Ali de hemen oradan Kur'an-ı aldı, hem de sarı bir bezin içine sarıp mühürledi. Sonra da, "Vallahi Kur'an'ı cemetmeden ridamı üzerime almayacağım"dedi.(68)

el-Kaşi'nin naklettiği bir diğer rivayete göre Resulullah'ın vefatından sonra Hz.Ali topladığı Kur'an'ı Muhacirin ve Ensara gösterdi. Hz.Ebubekir Kur'an'ı eline aldı,baktığı ilk sayfada kendi ayıplarını anlatan âyetler gördü. Bunun üzerine Ömer aniden Ebubekir'e hücum ederek "Ey Ebubekir, onu Ali'ye geri ver. Bizim ona ihtiyacımız yoktur."dedi ve ayrıldı. (69)

el-Kaşi bu ve benzeri garip rivayetleri zikrettikten sonra şöyle bir soru soruyor: "Birisi çıkıp diyebilir ki, Efendim eğer Kur'an değiştirilmiş ise o takdirde bize de hucet olamaz. Allah Kur'an'ı koruyacağını vadediyor. Eğer elimizdeki Kur'an muharref ise sağlam bir ölçümüz kalmamış demektir."

El-Kaşi bu soruya şu cevabı verir: "Her halukârda Kur'an'ın değiştirilen kısmı, esas maksadı bozacak mahiyette değildir. Hz.Ali, Al-i Muhammed ve bazı münafıkların isimlerinin Kur'an'dan çıkarılması gibi, veya Kur'an'da yapılan tebdil ve tağyir tefsiri açıdandır. Yani Kur'an' ı değiştirenler, onun tefsir ve tevilini etkilemek için değiştirmişlerdir. (70)

c) Onikinci H. asrın alimlerinden olan Seyyid Abdullah el-Alevi de Kur'an'ın tahrif ve tebdile uğradığını iddia eder. "Tefsirü'l-Kur'an" adlı kitabında Hicr 9. ayetinin tefsirinde şöyle der: "Yani, biz Kur'an'ı Mehdi gelinceye kadar zikir ehlinin yanında muhafaza ederiz." Ya da ayetin manası,

"Biz onu levh-i mahfuzda muhafaza ederiz." şeklindedir. Bazılarına göre أَنَا لَهُ لِحَافِظُونَ 'deki (...) zamiri Rasulüllah'a racidir." (71)

Seyyid Abdullah el-Alevi ayrıca, Kur'an'ın tahrif edilmişinin, Onun Allah'ın koruması altında olduğunu gösteren ayetle çelişmediğini ifade etmeye çalışır.

d) Ondördüncü H. asrın alimlerinden olan Sultan Muhammed el-Horasani de Kur'an'ın tahrif, tebdil ve tağyire maruz kaldığını ifade eden Ehl-i beyt kaynaklı haberlere dikkat çekerek, rivayetlerin tahrife delalet etmediklerini iddia etmenin mümkün olmadığını iddia etmektedir. (72)

Tahrifle ilgili rivayetleri reddetmeyen el-Horasani, Kur'an'da tahrifin vaki olmadığını kesin söylemiyor. Daha doğrusu, tahrifin vaki olup olmadığı konusunda net bir tavır takınmıyor. el-Horasani'ye göre, Kur'an'da tahrif vaki olsa bile, Kur'an'ın maksatlarına zarar vermeyecek şekilde vuku bulmuştur. Bir başka deyişle, Kur'an tahrife uğramış olsa bile, geri kalan kısmı asıl maksada delalet etmektedir. Çünkü Kur'an'ın en önemli maksadı, Ehl-i Beyt'in velayetine delalet etmektir. (73)

el-Horasani, Hicr Suresinin 9. ayetini tefsir ederken şöyle der: "Kur'an'ın, hakikatı itibariyle Allah'ın hıfz ve himayesinde olması onun yazılış biçimiyle tahrif edilmiş olmasına münafi değildir. Çünkü eğer tahrif vukubulmuş ise, Kur'an'ın şeklinde olmuştur. Bu tür tahrif, "Vay haline o kimselerin ki, kitabı elleriyle yazarlar. Sonra o yazdıkları şeyi az bir para karşılığında satmak için "Bu Allah'ın katındadır." derler. (74) ayetinde ifade edilen manayı andırmaktadır. (75)

e) Yine ondördüncü H. asrın alimlerinden ve 1325'te vefat eden Mirza Hüseyin et-Tabressi'nin, Faslı'l-Hitap Fi İsbat-i Tahrifi Kitabi Rabbi'l-Erbab" adlı bir kitap yazdığı ve bu kitabında Kur'an'ın tahrif edildiğini isbata çalıştığı bilinmektedir. (76) Fakat bütün çabalarımıza rağmen bu kitabı İran'da temin edemedik. Bu husus, İran bilginlerinin tahrif konusuna önem vermediklerini; başka bir ifadeyle, tahrifle ilgili olarak yazılan eserleri artık ciddiye almadıklarını gösteren bir işarettir.

3) Tahrif İddialarının Dayandığı Delillerin Özeti:

Kur'an'ın tahrif edildiğini iddia eden eski ve yeni Şii müfessir ve muhad-disler genellikle bir kaç hususu görüşlerine dayanak yapmışlardır. Bu dayanakları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

a) Tahrife inanan Şii alimlerin en büyük dayanakları, buraya kadar sıraladığımız rivayetlerdir. Bu rivayetlerin büyük bir kısmı, Şiâ'nın muteber hadis mecmualarında yer almaktadır. Hatta bazı Şii alimlere göre Kur'an'ın tahrif edildiğine delalet eden rivayetlerin sayısı ikibin civarındadır. Tertip ihtilafı ve kıraat farklılıkları bu sayıya dahil değildir. (77)

b) İkinci bir iddiaya göre Rasûlullah'ın vefatından sonra Kur'an dağınık vaziyette iken daha sonra bir araya getirilmiştir. Fakat Kur'an masum olmayanlar tarafından toplandığı için, toplama işinin tam ve ilahi metne mütabık olması adeten muhaldir. (78)

c) Kur'an'ın tahrif edildiğini iddia edenler sık sık Hz. Ali'ye nisbet edilen bir mushaftan söz ederler. Yapılan rivayetlere göre Hz. Ali Rasûlullah'ın vefatından sonra uzlete çekilmiş ve namaz vakitleri haricinde insanlar arasına karışmamıştır. (79) Bu rivayetin Şia tarafından nakledilen bir diğer varyantında, Hz. Ali uzlet esnasında cem'ettiği mushafını insanlara göstermiş ve asıl mushafın bu olduğunu ilan etmiştir. (80) Tahrifi iddia edenlere göre, Hz. Ali'nin mushafı ile diğer mushaf arasında farklılıklar olmasaydı, bir araya getirdiği mushafını insanlara göstermezdi. (81)

d) Tahrifi iddia edenler "Beni İsrail'de meydana gelen her şey, Muhammed'in ümmetinde de aynen meydana gelecektir." (82) hadisine dayanarak Tevrat ve İncil'de tahrif yapıldığına göre Kur'an'da da yapılacaktır" diyorlar. (83)

B- TAHRİFİ REDDEDEN ŞİA ALİMLERİNİN GÖRÜŞLERİ:

Öncelikle bir noktayı vurgulamakta fayda mülhaza ediyoruz ki, beşinci H. asırdan itibaren yetişen ciddi Şii alimler "Kur'an'ın tahrif edildiği" yolundaki görüşleri şiddetle reddetmektedirler. Ancak bu konuda ilginç olan husus, tahrifi reddeden Şii alimlerin tümüne yakın bir bölümünün tahrif iddia edenleri "Bir kısım Ehl-i sünnet ve bir gurup Şia" diye iki kısma ayırmalarıdır.

Tahrifi reddeden Şii alimler daha çok tahrif kavramı üzerinde duruyorlar. Ayetullah el-Hui gibi bazı tefsircilere göre "Tahrif" kavramı altı kısma ayrılır. Bir kısım tahrif ittifakla Kur'an'da varken bir kısmı da ittifakla Kur'an'da yoktur.

el-Hui'ye göre Kur'an'ı gerçek manasında tefsir etmemek, başka bir deyimle, Kur'an'a yanlış manalar vermek bir tahriftir. Dolayısıyla, ehl-i bid'a ve bir takım fasid mezheblerin Kur'an'la ilgili tevilleri Kur'an-ı tahrif etmekten başka bir şey değildir. (84)

İkinci tür tahrif, Kur'an'ın harf ya da harekelerinde tahrifin vaki olup olmamasıdır. Kıraatların mütevatir olmayışı ve kıraat farklılıkları göz önünde bulundurulduğu zaman, harf ya da harekenin değişikliği tarzındaki bir tahrif Kur'an'da vardır. Aslında Kur'an'ı Kerim, nefsu'l-emirde bu kıraat şekillerinden sadece birine uygundur. Bunun dışında kalan kıraatler, harf ve hareke çapında ya ziyadedir ya da noksandır. (85)

Üçüncü tür tahrif ise, Kur'an'dan bir ya da iki kelimenin eksik olması, yahut fazla olması şeklindedir. Denebilir ki, bu anlamda bir tahrif sahabe döneminde meydana gelmiştir. Bunun en açık şahidi, Hz. Osman'ın bazı

mushafları, yani kıraatları farklı olan mushafları yakmış olmasıdır. Hz. Osman'ın bu tutumu, yakılan mushafların asıl nüshaya uygun olmadığını göstermektedir. Yakılan mushaflar asıl nüshaya uygun olduğu takdirde yakılması için bir gerekçe kalmazdı. Şu halde Hz. Osman'ın yaktığı mushaflarda ziyade ya da noksan vardı, denebilir. Ama istinsah edilen son nüshada tahrif söz konusu değildir. (86)

Dördüncü tür tahrif ise, âyet ya da surelerde ziyade ve noksanın vaki olmasıdır. Besmele ile ilgili tartışmalara bakıldığı zaman bu tür bir tahrifin Kur'an'da olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bir kısım fıkıh bilginleri Bismelenin bir âyet olduğunu iddia ederken bir kısmı da âyet olmadığını ileri sürmektedir. Şu halde âyet bazında da Kur'an'da ziyade ve noksan vardır, denebilir. (87)

Şîî müfessir el-Huuf'ye göre beşinci tür tahrif, bugün elimizde bulunan Kur'an'dan bir kısmının, asıl Kur'an'dan olmadığı yolundaki "Kur'an'a ilaveler yapıldığı" iddiasıdır. Bu anlamdaki tahrif ittifakla batıldır.

Altıncı tür tahrif ise, Kur'an'dan bazı şeylerin eksik kalmış olmasıdır. Bir başka deyimle, elimizde bulunan Kur'an'ın asıl Kur'an'ı kapsamadığı şeklindeki iddiadır. Bu anlamdaki tahrifte ihtilaf vardır. (88) el-Huuf'nin tahrifin türleriyle ilgili görüşleri böyle.

Tahrifi reddeden Şîî alimlerin görüşlerine geçmeden önce Ehl-i sünnetle ilgili Şîî alimlerin bir yakınmalarından söz edeceğiz.

Bu alimlere göre "Buharî ve Müslim gibi Ehl-i sünnetin sahih kaynaklarında tilaveti mensuh ayetlerle ilgili rivayetlerin bulunması, (89) tahrifi iddia etmek kadar batıldır. Nitekim Ehl-i sünnet, Rasulü Allah'ın zamanında Kur'an olduğu halde sonradan Kur'an'da yer almayan bazı ayetleri, tilaveti mensuh" kısma örnek saymışlardır. Oysa tilaveti mensuh ayetlerin kabul edilmesi halinde tahrifin kabul edilmiş olacağı muhakkaktır. Zira tilaveti mensuh ayetler, ya Rasulü Allah tarafından neshedilmiş olacak yahut da halifeler tarafından neshedilmiş olacak. Eğer nesh olayı Rasulü Allah tarafından yapılmış ise bunun isbat edilmesi gerekir. Oysa Kur'an'ın haber-i vahitle neshedilmesi ittifakla caiz görülmemiştir. Hatta İmam Şafîî ve bir çok arkadaşı Kur'an'ın mütevatir sünnetle dahi neshini caiz görmemişlerdir. Kaldı ki, nesh olayının, Rasulü Allah'tan sonra meydana geldiğini gösteren rivayetler de vardır. Recm ayetini tek başına getiren Hz. Ömer'den ayetin kabul edilmemesi bunun açık bir delilidir.

Eğer neshin halifeler tarafından yapıldığı iddia edilirse, bu inanış tahrifin vaki olduğuna inanmanın ta kendisidir. Bu durum da denebilir ki, tilaveti mensuh bir takım ayetlerin varlığını kabul eden Ehl-i sünnet alimleri tahrifi de kabul etmiş oluyorlar." (90)

Şîî tefsirci Ayetullah el-Huuf, Ehl-i Sünnet ulemasının tahrif iddialarını hep Şîa alimlerine yüklemelerini de yadırgamaktadır. Özetle şöyle der:

"Gariptir ki, Ehl-i sünnet uleması tahrif iddialarını hep Şia'ya isnad ederler. Hatta Müfessir Alusi, Tebressi'nin tahrifi "Haseviye-i amme"ye nisbet etmesini şiddetle kınamaktadır. Alusi'ye göre Ehl-i sünnet'ten hiçbirisi tahrife kail olmamıştır. (91)

Tahrife karşı çıkan Şii alimlerinin görüşlerini şöyle özetlemek mümkündür.

1) Tahrife karşı çıkan İmamiye alimlerinin başında, 381'de vefat eden Şeyh-i Saduk, 460'ta vefat eden et-Tıbyan adlı tefsirin sahibi Ebu Cafer et-Tusi ve 548'te vefat eden, Mecmau'l-Beyan adlı tefsirin sahibi Ebu Ali et-Tabressi gelir.

Ancak tahrifi reddeden eski ve çağdaş tüm İmamiye alimlerinin ortak bir özellikleri vardır. Bunlar, öncelikle Kur'an'a bir takım ilavelerin yapılabileceğini şiddetle reddederken Kur'an'dan bir takım ayetlerin ya da kelimelerin çıkarılmış olabileceği konusuna kuşkuyla bakmaktadırlar. Onlara göre bazı ayet ve kelimelerin Kur'an'dan noksan olması hususu ihtilaflı bir konudur. Bununla birlikte, İmamiye alimlerinin kabul ettiği sahih görüşün, Kur'an'da noksanın bulunmadığı yolunda olduğu ifade ediliyor. Tabressi tefsirinin mukaddimesinde aynen şöyle der:

فَمَا الزِّيَادَةُ فِيهِ فَمَجْمَعٌ عَلَى بَطْلَانِهِ وَأَمَّا النُّقْصَانُ فِيهِ فَقَدْ رَوَى جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا وَقَوْمٌ مِنْ حَشْوِيَةِ الْعَامَّةِ أَنَّ فِي الْقُرْآنِ تَغْيِيرًا وَنَقْصَانًا وَالصَّحِيحُ مِنْ مَذْهَبِ أَصْحَابِنَا خِلَافُهُ

"....Kur'an'da ziyade bulunduğu konusuna gelince bunun batıl olduğu hususunda icma yapılmıştır. Kur'an'dan bazı şeylerin noksan olduğu konusu ise, arkadaşlarımızdan bir grup ve haseviye-i ammeden bir kavim, Kur'an'da tağyir ve noksan bulunduğu hakkında rivayetler yapmışlardır. Arkadaşlarımızın sahih olan mezhebi bunun hilafıdır. (92)

Tabressi, Kur'an'ın tahrif olmasını akla ve realiteye uygun bulmuyor. Ona göre Kur'an'ın doğru bir yol ile günümüze kadar gelmiş olması hakkındaki ilim, şehirler, büyük olaylar ve meşhur kitapların varlığıyla ilgili ilim kadar tevatür ifade eder. Tabressi'ye göre, Kur'an'ın irabı ya da kıratıyla ilgili en küçük ayrıntıların bile tartışmaya konu olması, Kur'an'ın ta ilk zamanlardan itibaren şiddetli ve itinalı bir koruma altında olduğunu gösteriyor. Bu kadar güçlü koruma tedbirlerinden sonra onun tahrif edildiğini iddia etmek imkansızdır. Zira Kur'an'ın hıfz ve zaptına gösterilen ihtimam, Sibeveyh'in ve el-Müzeni'nin kitaplarına gösterilen ihtimamdan çok üstündür. Halbuki, bu kitaplara bir bap ilave edilse ya da onlardan bir bap çıkarılsa, tahrife maruz kaldıkları muhakkik alimler tarafından anlaşılacaktır. Bu itibarla denebilir ki, Kur'an'ın muhafazasına gösterilen titizlik herşeyin fevkindedir. (93)

2) 20. asrın müfessirlerinden Necefli Muhammed Cevvad el-Belağı "Âlâür-Rahman fi Tefsiri'l-Kur'an" adlı tefsirinin mukaddimesinde

Kur'an'da noksanın bulunmadığı hakkında uzun açıklamalarda bulunmak-
tadır. el-Belaği, öncelikle Şii muhaddis Şeyh-i Saduk'un "Kitabu'l-İtikad"
adlı eserinden şunları nakleder: "Bizim inancımıza göre, Allah'ın, Peygamberine
indirdiği Kur'an, bugün elimizde bulunan ve iki kapak arasında
olan Kur'an'ın ta kendisidir. Hakiki Kuran bundan fazla değildir. Asıl
Kur'an'ın bundan daha fazla olduğunu söylediğimizi iddia eden bize iftira
eder." (94)

3) Şii alim Eş-Şeyhu'l-Müfid'e göre Kur'an'ın bir kelimesi bile noksan
değildir. Noksan olan şey, Hz. Ali'nin mushafında yer alan bir takım tevیل
ve tefsirlerin Kur'an'dan çıkarılmış olmasıdır. (95)

4) es-Seyyid el-Murteda'ye göre Kur'an'da ziyade ve noksan yoktur. Bu
görüşü katılmayan bazı İmamiye ve haşeviyeye itibar edilmemelidir.
Kur'an'ın tahrife uğradığını iddia edenler, sahih zannettikleri bir çok zayıf
hadisi rivayet edenlerdir. (96)

5) es-Seyyid el-Kadi Nurullah, "Mesaiübü'n-Nevasıb" adlı eserinde,
İmamiye'ye nisbet edilen tahrif iddialarının, İmamiye'den küçük bir guru-
bun fikri olduğunu, bu küçük gruba itibar edilmemesi gerektiğini ifade
eder. (97)

6) eş-Şeyhü'l-Bahai'ye göre, doğru olan, Kur'an'ın herhangi bir tahrife
maruz kalmamış olmasıdır. اَنَا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ayeti buna delilidir.
"Ali" ve "Al-i Muhammed" gibi kelimelerin Kur'an'dan çıkarıldığı yolunda
halk arasında yaygın olan haberlere gelince, bu haberler alimlerce muteber
değillerdir. (98) Gerçekten, gerek İran'daki araştırmalarımızda, gerek
14.2.1993'te İstanbul'da toplanan Şiilik Sempozyumunda, Şia alimlerinin
tahrifle ilgili rivayetlere itibar etmedikleri yolunda kanaata sahip olduk.

7) Muhammed Cevvad el-Belaği, tefsirinin mukaddimesinde, "Faslü'l-
Hitap Fi İsbati Tahrifi Kitabı Rabbi'l-Erbab" adlı bir kitap yazan ve
Kur'an'ın tahrif edildiğini isbat etmeye çalışan Mirza Hüseyin et-
Tabressi'ye atıfta bulunarak şöyle der: "Muasır muhaddis Faslü'l-
Hitab'ında Kur'an'ın noksan olduğuna dair Ehl-i Beyt imamlarından pek
çok rivayet nakletmektedir. Oysa muhakkik olan herkes bilir ki, bu rivayet-
ler, el-Furat ve el-Ayyaşi gibi muhaddislerin mursalıdır. Hatta Kur'an'ın
noksan olduğunu isbat etmek için öyle rivayetler nakledilmiştir ki, doğru ol-
masına ihtimal bile vermek mümkün değildir. Bununla birlikte, Kur'an'ın
tahrif edildiğini isbat sadedinde nakledilen rivayetlerin ekserisi isnad
yönünden zayıftır. Hadis ricaline göre ravileri ya "Da'ifü'l-Hadis"tir, ya
"Fasidü'l-Mezheb"tir, ya da "Mutdaribül-hadis ve'l-Mezhebtir. Yahut kez-
zabtır. Tefsirinden bir tek rivayet nakletmek bile helal değildir. Üstelik o
ravilerin çoğu İmam Rıza'nın en büyük düşmanlarından. Bir kısmı da
gulat olan aşırı şiiilerdendir. (99)"

8) es-Seyyid Ebu'l-Kasım el-Huî "el-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an" adlı tefsir
usulüne dair yazdığı eserinde tahrifle ilgili olarak özetle şöyle der: "Şia

alimleri arasında kesin kabul edilmiş olan görüşe göre Kur'an'da tahrif vaki olmamıştır. Sadece zan ve tevellere itibar eden bir kısım ehl-i kelam uleması, Kur'an'ın toplama esasları ve benzeri bir kaç hususu göz önünde bulundurarak, Kur'an'dan bazı şeylerin eksik olduğu zehabına kapılmışlardır. Tabressi'nin deyişiyle, bunlar haşeviye'den bir gruptur. (100)

9) Tefsir'i Numune'nin sahibi Ayetullah Nasır Mekarım Şirazi de, Kur'an'ın bir güneş gibi parladığını, bütün insanların bir araya gelmeleriyle bu güneşi söndüremeyeceklerini ifade ettikten sonra şöyle der:

"es-Seyyid Murtada, "el-Mesailû't-Tarablusiyat" adlı eserinde Kur'an'ın sıhhatinin, tarihin büyük hadiseleri ve meşhur kitapları kadar bilindiğini ifade eder. (101)

N. Mekarım Şirazi İmam Razi'nin *أَنَا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ* ayeti Şia'nın tahrifle ilgili iddialarını reddeder" (102) şeklindeki sözüne karşı çıkarak tahrif iddiaların Şia'ya isnad edilmesinden yakınmaktadır. Ona göre vahiy katiplerinin çokluğu da Kur'an'ın tahrif edilmediğini gösteren büyük bir delildir. Ayrıca Hz. Ali'nin hutbelerine dikkat eden herkes Kur'an'ın tahrif edilemez bir kitap olduğunu açıkça görecektir. Hz. Ali 133 Nolu hutbede şöyle diyor: "İşte aranızda Allah'ın kitabı vardır. Kur'an dili sürçmeyen bir konuşmacı, temelleri sarsılmayan bir ev ve taraftarları hezimete uğramayan bir güçtür." (103)

N.Mekarım Şirazi'ye göre Kur'an'ın tahrif edildiğini gösteren bir çok rivayet kesin olarak uydurmadır. Meselâ Ahmed b. Muhammed es-Seyyari'den nakledilen ve sayıları 188 kadar olan rivayetler bu kabildendir. et-Tabressi "Faslû'l-Hitab"ta bu rivayetleri nakleder. Ancak et-Tabressi'nin en büyük talebesi Ağa Büzürg Tahranî "Müstedrekü'l-Vesail" adlı kitabında şöyle diyor: "Faslû'l-Hitab" konusuna gelince; defalarca üstad'tan işittiğime göre, üstad bu kitabın içindeki tahrifle ilgili rivayetlere inanmıyor. O sadece bir malumat kabilinden bunları telif etmiştir. (104)

Yalnız burada şunu kaydedelim ki, Kur'an'ın tahrifiyle ilgili uydurma rivayetleri toplayıp, adına da "Faslû'l-hitab Fi isbatı Tahrifi Kitabı Rabbi'l-Erbab" demek insafla ve ilimle bağdaşan bir husus değildir. Her halükârda Kur'an'ın tahrifine inanmak bir tür delalettir. Bu itibarla, Faslû'l-Hitab'ın müellifini mazur görmek imkansızdır.

C. KUR'AN'IN TAHRİF EDİLMEDİĞİNİN DELİLLERİ:

1) Kur'an'ın İfadeleri: Tahrifi reddeden İslâm bilginlerine göre *أَنَا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ* 'Kuşkusuz Kur'an'ı biz indirdik ve onun koruyucusu da biziz." (Hicr, 9) ayeti Kur'an'ın tahriften mahfuz olduğunu açıkça ifade etmektedir. Tahrifi iddia edenler, ayette geçen "ez-Zikr" lafzının Rasulüllah demek olduğunu ileri sürerek Kur'an'ın tahrif edilebileceğini iddia

etmişlerdir. Oysa bu yanlış bir tevildir. Çünkü bu ayetten üç ayet önce yer alan

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ

(Hicr, 6) ayetinde geçen "ez-Zikr"den maksadın Kur'an olduğu açıktır. O halde 9. ayette geçen "ez-Zikr"den maksat yine Kur'an'dır. (105)

Diğer taraftan, "Ona önünden de ardından da batıl gelemez. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah'tan indirilmiştir." (106) ayeti Kur'an'a gelebilecek batılın tüm nevilerini reddetmektedir. Kuşkusuz tahrif de batılın bir türüdür. Dolayısıyla tahrifin Kur'an'da olması imkansızdır. (107)

2) Tarihi Zaruret: Yaklaşık onbeş yüzyıl önce Hz. Peygamber nübüvvet davasında bulunmuş, nübüvvetine delil olarak da pek çok mucize göstermiştir. Fakat en büyük mucizesi Kur'an'ı Kerim'dir. Kur'an bütün cinleri ve insanları, benzerini getirmeye davet ettiği halde, hiç kimse küçük bir suresinin benzerini getirememiştir. Böylece çeyrek asır gibi bir zaman zarfında benzersiz bir kitap olduğunu bütün dünyaya göstermiştir. Bugün elimizde bulunan Kur'an'ın, Rasulü Allah'a nazil olan Kur'an'ın aynısı olduğu ve hiç bir şekilde değiştirilmediği hususu tarihi bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki:

Kur'an'a baktığımız zaman bir çok muciz vasıflarıyla inanmayanlara meydan okuduğunu görüyoruz. "Yoksa onu uydurdu mu diyorlar?" Öyle ise siz de onun benzeri olarak uydurulmuş on sure getiriniz" (108) gibi ayetlerle bir küçük surenin benzerini getirmeye insanları davet ediyor. Kur'an'ın en muciz vasfı kuşkusuz fesahat ve belağatıdır. Elimizdeki Kur'an' her yönüyle mucizdir. Şayet tahrif edilmiş olsaydı, başka sözler içine karışmış olurdu ki ilave edilenler muciz olamayacağı için ehl-i tahkik tarafından bilirdi.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

"Onlar Kur'an'da tefekkür etmezler mi? Eğer O Allah'tan başkası tarafından olsaydı içinde birçok ihtilaf bulurlardı.(109) ayetiyle içinde ihtilaf bulunmadığını açık bir şekilde bildiriyor. Elimizdeki Kur'an'da, içinde herhangi bir ihtilaf bulunmamakla bu ayeti tasdik ediyor.

Kur'an'ın aynısını, benzerini, ya da küçük bir surenin benzerini getirme hususunda bütün cinlere ve insanlara yapılan çağrı (110) eskiden olduğu gibi bugün de cevapsız kalmıştır. Böylece Kur'an'ın koruma altında olduğu ve hiç kimse tarafından tahrif edilmediği gerçeği ortaya çıkmış oluyor.

Öte yandan, Kur'an'ın eski ümmetlerle ilgili haberleri bugüne kadar tekzip edilmediği gibi istikbale ait gaybi haberleri de aynen çıkmıştır. Eğer Kur'an'da ziyade ve noksan olsaydı değişik nüshalarında mutlaka farkedilecekti. Oysa elimizdeki bu nüsha tüm icaz vasıflarını taşımaktadır; o halde tahrif vaki olmamıştır. (111)

3) Kur'an'a Müracaatı Emreden Hadislerin Durumu: Kur'an'ın tahrif edilmediğini gösteren en büyük delillerden bir tanesi, fitnenin meydana gelmesi sırasından, problemlerin çözümü için Kur'an'a müracaatı emreden hadislerdir. Bunların başında da "Sakaleyn" hadisi gelmektedir. (112) Tahrifi reddeden Şii alimlere göre "Sakaleyn" hadisi tahrifi tümüyle reddeden bir hadistir. Çünkü Rasulü Allah burada ümmetine iki değerli hazine bıraktığını ifade ediyor. Birisi Allah'ın kitabı, diğeri de Ehl-i Beyt'tir. Rasulü Allah bu iki değere temessükü emrediyor. Rasulü Allah aynı hadiste, bu iki değerli hazinenin birbirinden ayrılmayacağını da haber veriyor. Eğer Kur'an tahrif edilmiş olsaydı, muharref bir kitaba temessükü emretmenin bir anlamı kalırmıydı? (113)

Diğer taraftan, hadislerin Kur'anla karşılaştırılmasını emreden hadis de Kur'an'ın tahrifine engeldir. (114) Zira karşılaştırmanın amacı doğruyu yanlıştan, hakkı batıldan ayırmaktır. Eğer Kur'an tahrif edilmiş olsaydı, karşılaştırmayı emretmenin bir önemi kalmazdı. (115)

(4) Rivayetlerin Durumu: Kur'an'ın tahrif edildiğini gösteren rivayetlerin tümü ilim ifade etmeyen ahad haberlerdir. Senedi zayıf olanlar olduğu gibi, senedi sahih olup delalet gücü zayıf olanlar da vardır. Ayrıca birçoğunun mevzu ya da müdelles olmadıkları da iddia edilemez.

Bazı rivayetler, Kur'an olmadığı en cahil insanlar tarafından bile bilinen bazı lafızların Kur'an'dan olduğunu ifade edecek kadar seviyesizdir.

وَأَنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ

ayetiyle ilgili olarak, şart ve ceza arasında Kur'an'ın üçte birinin düşmüş olduğu ifade eden rivayetler bu kabildendir } (116)

Öte yandan "Ali, Al-i Muhammed vb" lafızların Kur'an'dan olduğunu ifade eden bazı rivayetler tefsir kabilindedir. Bütün bunlar gözönüne alınırsa, Kur'an'ın tahrif edildiğine delil olarak sahebe veya Ehl-beyt'ten haber nakledenlerin durumunun garip olduğu anlaşılacaktır. Herşey den önce, Kur'an'ın muharref olduğu kabul edilmesi hâlinde, hucet olma özelliği kaybolunca nubüvveteye bağlı tüm maarif de batıl olur. O takdirde bir müslümanın, davasını isbat için muhtaç olduğu delillerin tümü (117) yok olur. Bu da imkansız olduğuna göre Kur'an'ın tahrifi mümkün değildir.

Ehl-i sünnete göre de Kur'an'da ziyade ve noksan bulunduğunu gösteren bütün rivayetler ya mevzuudur. Ya da tevile muhtaçtır. (118) Burada üzüntüyle ifade edilmesi gereken bir konu da şudur:

Tahrif iddialarını reddeden İmamiye bilginleri, tahrifle ilgili tüm rivayetleri reddetmeleri gerekirken bunu yapmayıp rivayetleri tevil etme yoluna gitmişlerdir. Nitekim el-Kafi'deki rivayetlerde yer alan bazı ayet varyant-

ları için Cafer-i Sadık ve el-Kuleyni'nin "والله هكذا نزلت" "vallahi bu şekilde nazil oldu" şeklindeki teyidleri; el-Kafi'yi tahkik eden Ali Ekber el-Gaffarî ta-

rafından tevîl edilerek *أَيُّ بِهَذَا الْمَعْنَى نَزَلَتْ* "Yani bu manada nazil oldu." takdirinde olduğu ileri sürülmektedir. (119) Kur'an'ın tahrif edildiği görüşünü şiddetle reddeden Şii müfessir Tabatabaî de el-Kafi'nin muhakki-ki el-Gaffari'ye uyararak naslara muhalif olan bu rivayetleri tevîl etmiştir. (120) Şu halde, Kur'an'ın tahrif edildiğine delalet eden rivayetleri "asılsız rivayetlerdir" diyerek bütünüyle reddedeceği yerde onları tevîl etmek, Kur'an'ın tahrif edilmediğini iddia eden Şii bilginlere yakışmamaktadır.

5) Hz. Ali'nin Tutumu: Tahrife karşı çıkan alimler, Hz. Ali'nin bir mushaf cemettiği yolundaki haberlerin tahrif olayına kesinlikle delalet etmediğini ifade etmektedirler. Onlara göre Hz. Ali'nin cemettiği mushaf diğerinden farklı değildir. Onda sadece ayet ve sure tertibi açısından bazı değişiklikler vardır. Bu da tahrife delalet etmez. (121) Kaldı ki, eğer Hz. Ali'nin mushafı diğer mushafa muhalif olsaydı Hz. Ali muhaliflerini münazaraya kesinlikle davet ederdi. Oysa Hz. Ali'nin kendi imamlığı ya da Ehl-i Beyt'in velayetiyle ilgili olarak herhangi bir ayet okuduğu bilinmemektedir.

Tahrifi iddia edenler, Hz. Ali'nin bu tutumunun, fitneye sebebiyet vermemek için yapılan bir takiyye olduğunu söylüyorlar. Böyle bir şeyi iddia etmek mümkün değildir. Zira Kur'an'ın tahrifinden daha korkunç bir fitne düşünülemez. Eğer Hz. Ali bu fitnenin önlenmesi için çaba sarfetmeyecekse ne zaman sarfeder? Acaba Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'in velayetiyle ilgili ayetler sadece bir kaç kişi tarafından mı biliniyordu ki, sahabenin ekseri bu konuda sükut etmiştir. (122)

Öte yandan, ilk üç halifeyi minberde bile, kendisine mahsus bir tavırla tenkid eden Hz. Ali'nin Kur'an'ın tahrifi karşısında susmuş olması onun ilmi dehası ve mümtaz şahsiyetiyle çelişmektedir. Şu halde Hz. Ali'nin Kur'an'ın tahrifi karşısında susmuş olduğunu iddia etmek ona en büyük acizliği isnad etmektir. Zira halife olan bir insanın, kendi hilafetinin haklılığını isbat eden ayetlerin Kur'an'dan çıkarılmasına seyirci kalması onun cesaretsiz olduğunu gösterir. (123)

Hasılı, Kur'an'ın tahrif edilmediğini gösteren delillerden biri de Hz. Ali'nin tutumudur. Rasulü Allah'ın vefatından sonra, Hz. Fatıma babasının varisi olduğunu iddia ederek "Süleyman Davud'a varis oldu" (124) ayetiyle istidlalde bulunmuştu. Hz. Ali de konu açıklığa kavuşuncaya kadar Fatıma'yı destekler bir tutum içine girmişti. (125)

Eğer Hz. Ali'nin hilafetiyle ilgili ayetler Kur'an'dan çıkarılmış olsaydı, çıkarıldığı iddia edilen ayetlerle hasımlarına karşı istidlalde bulunurdu. Bir başka ifadeyle, Kur'an'ın tahrifi adeten mümkün olsaydı, Hz. Ali'nin hasımları, Fatıma'nın delil olarak ileri sürdüğü ayeti (Neml: 15) Kur'an'dan çıkarırlardı. Her iki ihtimal de batıldır.

Şayet hilafet meselesi Kur'an'da sarîh bir şekilde yer aldığı halde, iddia edildiği gibi ilk üç halife tarafından çıkarılmış olsaydı. Rasulü Allah vefat

döşğinde iken bir vasiyet yazdırmak üzere kağıt kalem istemezdi. (126) Eğer Hz. Ali'nin halife olduğunu gösteren bir ayet Kur'an'da bulunsaydı, vasiyetin yazdırılması sırasında Hz. Ömer'in "Allah'ın kitabı bize kafidir." (127) Sözüne karşı, itiraz etmekle şöhret bulan İbni Abbas, itirazda bulunur ve Kur'an'daki ayetlerle istidlalde bulunacaktı. (128) Şu halde Hz. Ali'nin Kur'an'ın tahrifi karşısında susmuş olduğunu iddia etmek O'na en büyük acizliği isnad etmektir. Ölümü bile halife olan bir insanın kendi hilafetinin haklılığını bildiren ayetlerin Kur'an'dan çıkarılmasına seyirci kalması onun cesaretsiz olduğuna delil olur. (129) Bu durum, gerçeklerin zıddına dönüşmesi kadar imkansızdır.

6) Beni İsrail'e Benzerlik: Tahrifi reddeden İmamiye alimleri, Beni İsrail'de olan herşeyin Muhammed'in ümmetinde de olacağını ifade eden hadisin kısmi bazı sonuçlar için geçerli olduğunu ifade ederler.

Eğer Beni İsrail'de meydana gelen her olay için Muhammed ümmetinde bir benzer olay aranacaksa, Tevrat ve İncil'in tahrif edilmesi olaylarının benzeri, Muhammed ümmetinin yetmişüç fırkaya bölünmesi olayıdır. Bu itibarla, iki ümmet arasındaki benzerlik hiç bir şekilde Kur'an'ın tahrifine delil olmaz. Olsa olsa, Kur'an'ın reyile tefsiri, mevzuu rivayetlerin tefsire kaynak yapılması gibi hususlar benzerliğe örnek gösterilebilir. (130) Kaldı ki, ahad bir habere dayanarak Beni İsrail'de olan herşeyin mutlaka İslâm ümmetinde olacağını iddia etmenin, ne aklî ne de ilmi bir değeri yoktur.

SONUÇ:

Görülüyor ki, ilk Şii muhaddis ve müfessirler Kur'an'ın tahrif edildiğini ifade eden rivayetlere itibar etmişler. Haliyle muhaddis ve müfessirlerin bu tutumu Şii toplumu üzerinde "Kur'an'ın tahrife uğradığı" yolunda olumsuz etki yapmıştır.

Fakat özellikle 381' de vefat eden Şeyh-i Saduk ile başlayan ve tahrif olayını şiddetle reddeden bir karşı hareket görüyoruz. Bu hareket günümüze kadar güçlenerek devam etmiştir. Zaman zaman eski rivayetlere itibar eden Kur'an'ın tahrife uğradığını kabul eden bir kısım alimler çıkmışsa da, bunlara karşı çıkan grup genelde daha çok ilmî ve daha mutedil davranmıştır. Böylece Kur'an'ın tahrif edildiğini iddia edenler, karşılarında sadece Ehl-i sünneti değil, Şia alimlerinin de büyük bir kesimini bulmuşlardır.

Ancak yaklaşık iki asır boyunca halk tabakalarına iyice yerleşen tahrif gibi hassas bir konunun mutedil Şii alimlerince gündemden çıkarılması mümkün değildir. Bu yüzden zaman zaman Kur'an'ın gerçekten tahrif edildiğini sanan halk tabakalarıyla karşılaşmak mümkündür. Ama Kur'an'ın tahrif edildiği yolundaki görüşleri bir bilginden duymak oldukça zordur.

Bugünkü İmamiye alimleri, diğer mutedil alimler gibi tahrifi kesinlikle reddediyorlar. 1991 yılının Eylül ayında İran'da yaptığımız bir incelemede

bunu müşahede ettik. Şahit olduğumuz manzaralar, Kur'an'ın tahrif edilmediği konusunda son derece sevindiriciydi. Her şeyden önce, İran'daki hocalarla tahrif konusunu görüşmek istediğinizi bildirdiğiniz zaman, sorunuzu üzüntüyle karşılarlar. Hatta hayal kırıklığına uğradığını söyleyenler de oldu. Nitekim Mirza Hüseyin et-Tabressi'nin "Faslül-Hitap Fi İsbat-i Tah-rifi Kitabı Rabbi'l-Erbab" adlı eserini ısrarla aradığımız halde, kitabı satın alamadık. Çünkü ya hiç kimse sahip çıkmak istemiyordu; ya da yeni baskıları artık yapılmıyordu. Her ikisi de sevindiricidir.

DİPNOTLAR

- 1) el-Huûf, el-Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an, S. 247, Beyrut tarihsiz.
- 2) Buharî, Sahih, Tefsir, 9. Sure; Menakıp, 3.
- 3) Buharî, a.g.e. Fadailü'l-Kur'an, 3.
- 4) el-Huûf, a.g.e., s. 242.
- 5) Buharî, Tefsir, 9. Sure.
- 6) el-Huûf, a.g.e., s. 242.
- 7) el-Huûf, a.g.e., a.y.
- 8) Buharî, Tefsir, 9. Sure.
- 9) Suyutî, el-İtkan, I,77, Beyrut, tarihsiz.
- 10) Kenzül-Ummal (Müsned'in Kenarında), II, 52.
- 11) Buharî, Fadailü'l-Kur'an, 3.
- 12) Buhari, a.e.g., a.y.
- 13) Kurtubi, Tefsir, I,50, Beyrut, tarihsiz.
- 14) Buhari, Fadailü'l-Kur'an, 3.
- 15) Buhari, a.y.
- 16) Suyuti, el-İtkan, I, 77.
- 17) Buhari, a.y.
- 18) el-Huûf, el-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an, s. 247.
- 19) el-Huûf, a.g.e., s. 251, 252.
- 20) Nasır Mekarım Şirazi, Tefsir-i Numune, I,910, Tahran, 1410 (H7.)
- 21) Muhammed Hüseyin Tabatabaî, el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an, XII, 120, Kum, tarihsiz.
- 22) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 124.
- 23) Tabatabaî, a.g.e., XII, 125.
- 24) Suyuti, el-İtkan, I, 80.
- 25) Tabatabaî, a.g.e., XII, 127.

- 26) Ebu Davud, Sünen, Melahim, 17.
- 27) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 128.
- 28) Zerkanî, Menahilü'l- İrfan, I, 428, Mısır, tarihsiz
- 29) Zerkanî, a.g.e., I, 429.
- 30) el-Huî, el-Beyan, s. 123.
- 31) el-Huî, a.g.e.,s. 124
- 32) el-Huî, a.g.e., s. 151, 152.
- 33) el-Huî, a.g.e., s. 153.
- 34) el-Huî, a.g.e., s. 155.
- 35) el-Huî, a.g.e., s. 153.
- 36) el-Huî, a.g.e., s. 155.
- 37) el-Huî, a.g.e., s. 157.
- 38) ez-Zerkani, Menahil, I, 248.
- 39) Suyutî, el-İtkan, I, 138, el-Huî, el-Beyan, s. 160.
- 40) Bu rivayetler için bkz. Buhari Sahih, Fadailü'l,Kur'an, 5, Ebu Davud, Vitr, 22. Tirmizi, Kıraat, 9.
- 41) Kuleyni, Usulu'l-Kafi, I, 228, Tahran, 1388.
- 42) Kuleyni, a.g.e., a.y.
- 43) el-Huî, el-Beyan, s. 179.
- 44) Yunus, 15.
- 45) el-huî, a.g.e., s. 183- vd.
- 46) Taberî, Tefsir, I, 9, Beyrut, 1979.
- 47) el-Huî, a.g.e., s. 193.
- 48) el-Huî, a.g.e., s. 183.
- 49) Hicr, 9.
- 50) Süleyman Ateş, İmamiye Şiasının Tefsir Anlayışı, (Makale), s. 150 vd. Ank. Üniv. İlah. Fak. Derg. XX. sayı
- 51) el-Kuleyni, Usulu'l-Kafi, I, 228.
- 52) el-Kuleyni, a.g.e., II, 634.
- 53) el-Kuleyni, a.g.e., I, 239.
- 54) el-Kuleyni, a.g.e., II, 631.
- 55) Muhammed Hüseyin ez-Zehabî, et-Tefsir ve'l-Müfessirun, II, 35, Beyrut 1976.
- 56) el-Kuleyni, Usulu'l-Kafi, I, 423.
- 57) el-Kuleyni, a.g.e., I, 424.

- 58) el-Kuleyni, a.g.e., a.y.
- 59) el-Kuleyni, a.g.e., I. 434.
- 60) el-Kuleyni, a.g.e., II, 633.
- 61) el-Kuleyni, a.g.e., II, 619.
- 62) İbrahim el-Kummi, Tefsir, I, 389, Kum, 1404, H.
- 63) Ali İmran, 110.
- 64) Furkan, 74
- 65) İbrahim el-Kummi, Tefsir, I, 10.
- 66) İbrahim el-Kummi, a.g.e. a.y.
- 67) ez-Zehebi, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, II, 77.
- 68) ez-Zehebi, a.g.e., II, 157.
- 69) ez-Zeheb, a.g.e, II, 158.
- 70) ez-Zehebi, a.g.e., II. 159.
- 71) ez-Zehebi, a.g.e, II, 191.
- 72) S. Muhammed el-Horasanî, Beyanü's-Seade fi Makamati'l-İbade, I, 19, Tahran, 1344.
- 73) el-Horasanî, a.g.e., a.y.
- 74) Bakara, 79.
- 75) el-Horasanî, a.g.e., II, 398.
- 76) Muhibbûddin el. Hatip, el-Hututu'l-Arida, s. 9, Medine, 1400 H.
- 77) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 105.
- 78) Tabatabaî, a.g.e. XII, 110.
- 79) Suyuti, el-itkan, I, 77; ez-Zencanî, Tarihü'l-Kur'an, s. 48, Beyrut, 1969
- 80) Tabatabaî, a.g.e. XII, 109 vd.
- 81) Tabatabaî, a.g.e, a.y.
- 82) Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 218.
- 83) Tabatabaî, a.g.e, XII, 109.
- 84) el-Huî, el-Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an, S. 197.
- 85) el-Huî, a.g.e, 198.
- 86) el-Huî, a.g.e, s. 198.
- 87) el-Huî, a.g.e, s. 199.
- 88) el-Huî, a.g.e., S. 200.
- 89) Buharî Sahih el-İtisam, 16; Müslim, Sahih, Hudud, 15, Ebu Davud, Sünen Hudud, 33.

- 90) el-Huûf, a.g.e, s. 202; Tabatabaî, el-Mizan, XII, 112.
- 91) el-Huhûf, a.g.e, S. 206.
- 92) Tabressi, Mecmau'l-Beyan, I,85 Beyrut, 1986.
- 93) Tabressi, a.g.e, a.y. Muhammed Cevvad el-Belağî, Mukaddime, (Mecma'ın başında) S. 26.
- 94) Muhammed Cevvad el-Belağî, Mukaddime,s. 26.
- 95) el-Belağî, a.g.e, a.y.
- 96) el-Belağî, a.g.e, a.y,
- 97) el-Belağî,a.g.e. 27.
- 98) el-Belağî,a.g.e. a.y.
- 99) el-Belağî, a.g.e, a.y.
- 100) el-Huûf, el-Beyan, s. 201.
- 101) Nasır Mekarım Şirazi, Tefsir-i Numune, XI, 19.
- 102) Mekarım Şirazi, a.g.e. XI, 20.
- 103) Mekarım Şirazi a.g.e. XI. 25 vd.
- 104) Mekarım Şirazi, a.g.e, XII, 31.
- 105) el-Huûf, a.g.e, s. 207.
- 106) Fusilet, 42.
- 107) el-Huûf,a.g.e. s. 210.
- 108) Hud, 13.
- 109) Nisa, 82.
- 110) İsrâ, 88.
- 111) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 105.
- 112) Sakaleyn Hadisi için bkz. Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 14, 17.
- 113) el-Huûf el-Beyan, s. 210.
- 114) Tabressi, Mecmau'l-Beyan I,15.
- 115) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 107, 108.
- 116) Mekarım Şirazi, Tefsir-i Numune, XI, 30.
- 117) Tabatabaî a.g.e. XII,114.
- 118) Alusi, Ruhul-Maanî, XXI, 142.
- 119) el-Kuleyni, Usulu'l-Kafi, I,414.
- 120) Bkz. el-Kuleyni, el-Usul Minel-Kali, Tahran H. 1388 baskısı.
- 121) Mekarım Şirazi, a.g.e. XI, 28.
- 122) Tabatabaî, el-Mizan XII, 116.
- 123) Muhammed Taki Şeriatî, Tefsir-i Nuvin s. 36. Tahran Tarihsiz.

124) Neml, 15.

125) İbnu Kesir, el-Bidaye ve'-Nihaye, V, 285, Beyrut 1986.

126) İbni Saad, Tabakat, II, 242, Beyrut 1957.

127) İbni Sad, a.g.e., a.y.

128) Muhammed Taki, Tefsir-i Nuvin s . 33.

129) Muhammed Taki a.g.e. s. 36.

130) Tabatabaî, el-Mizan, XII, 118.
